ספרי מוסר · אחרונים

דרוש אור החיים (תפארת ישראל)

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דרוש אור החיים (תפארת ישראל)

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ויקיטקסט · רישיון: CC BY-SA 3.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דרוש-אור-החיים-תפארת-ישראל/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

אור החיים 4
פרק א' 8
פרק ב' 16
פרק ג' 22

אמר המפרש: אחרי אשר עד הנה עזרני ה' אלהי אבותי לגמור הסדר הזה, אמרתי: את אשר נדרתי אשלמה, דהיינו מה שהבטחתי סוף פרק ט' דסנהדרין, להביא בסוף הכרך הזה[1], אחת מדרשותיי שדרשתי פה בשבת חול המועד פסח תר"ב על אמונת **השארת הנפש ותחיית המתים**, כדי לזכות בהן את הרבים. ויהא רעוא מקדם אבונן דבשמיא דנימא מלתא דתתקבל[3], למעלה חנן ולמטה חן[2], כדי להבטיח לב עם קדוש אשר באמונתו יחיה, ולהשריש בליבו ב' עיקרים הנפלאים האלה יפה יפה. ולאשר על ידי אמונת ב' עיקרים אלו, לכל בני ישראל היה **אור** במושבותם, וכי היא היתה אם כל **חי**. לכן זה שמו לעולם וזה זכרו לדור דור, בשם הנאות לו:

אור החיים

ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר, ובעזרתו יתברך מפתח שפתי ישרים:

אנכי אנכי הוא מנחמכם. מי את ותיראי מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן. ותשכח ה' עושֶׂךָ נוטה שמים ויֹסד ארץ, ותפחד תמיד כל היום מפני חמת המציק כאשר כונן להשחית ואיה חמת המציק. מהר צֹעֶה להפתח ולא ימות לשחת ולא יחסר לחמו. ואנכי ה' אלהיך רֹגַע הים ויהמו גליו ה' צבאות שמו. (ישעיה נ"א פסוק י"ב)

תנא דבי אליהו: צדיקים שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיותן, אינן חוזרין לעפרן, שנאמר (**קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים**) (ישעיהו ד ג); מה קדוש לעולם קיים, אף הן לעולם קיימין. אם תאמר: אותן שנים שעתיד הקדוש ברוך הוא לחדש בהן עולמו, צדיקים מה הן עושין? הקדוש ברוך הוא עושה להם כנפיים כנשרים ושטין על פני המים, שנאמר (**על כן לא נירא בהמיר ארץ, במוט הרים בלב ימים**) (תהלים מו ג). שמא תאמר, יש להם צער? תלמוד לומר: וקוי ה' יחליפו כח, יעלו אבר כנשרים, ירוצו ולא ייגעו, ילכו ולא ייעפו. (סנהדרין דף צ"ב א')

האדם שהוא בריאה אשר תמיד בין מות לחיים תעוף, מחויב תמיד להעמיד דבר זה נגד עיניו, אם רוצה להצליח את עצמו בשמים ובארץ. ואעפ"כ צריך שישגיח ביותר על חייו, דהיינו לבלי להעביר אפילו רגע אחד מלפני עיניו קיומו הנצחי. ותמיד יחשוב את עצמו כדבר חי וקיים שלא ימח לעולם. וזהו שאמר הכתוב "החיים והמוות נתתי לפניך",

[1](משנה עם פירוש תפארת ישראל לסדר נזיקין חלק א)

[2](ע"פ בבא בתרא קסו ב), ורוצה לומר: יהי רצון שיחונן אותי ה' מלמעלה, ויתן לי חן בעיני השומעים למטה, וכעין (**ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם**) (משלי ג ד).

[3]תרגום: ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנאמר דבר המתקבל (ע"פ ביצה לח א).

רצונו לומר מותך וחייך העמדתי בקרוב מאוד להשגחתך, אבל "ובחרת בחיים"- בחר לך חייך התמידי לשום עיניך עליו בפרטות מאוד.

דראו אחי, אנחנו נצטווינו מתורתנו הקדושה ומחז"ל להביט תמיד בלב שוקט לתחת עיני השונא היותר גדול של חיינו הוא המוות פעמים רבות או כל רגע נעמיד לפנינו מעמדנו בשעה האחרונה אשר בה בכוח נתנתק מהארץ כמו שכתוב "על כרחך אתה מת", וזהו שאמרו חז"ל (שבת קנג.) "שוב יום אחד לפני מיתתך ושאלו וכי אדם יודע באיזה יום ימות והשיבו- ישוב היום פן ימות למחר" עד כאן לשון הגמרא. אולם קשה למה אמרו חז"ל למה אמרו חז"ל "למחר", וכי היום אנו בטוחים? אבל מ-ב' טעמים אמרו לשון זה: **א**. דמפני שהתשובה שהאדם יעשה ביום האחרון שלו אינו יכול לעשות רק במהומה וסבך ואם כן איזה כוח יכול להיות לתשובה שיעשה אותה האדם בשעה שהוא בעצמו כמעט אינו אצל עצמו. **ב**. ומפני שהאדם הקל בדעת יחשוב- "הכי אפשר שהיום כבר אמות הלא לא ארגיש עדיין בתוך גופי אפילו רושם מעט מהמיתה?", לכן אמרו לנו מאהבינו האמיתיים בישוב הדעת, לו יהא כדבריך על כל פנים ישוב היום פן ימות למחר, ומה הכל יכול להתהוות בין היום למחר והלא כתיב בן לילה היה ובין לילה אבד.

אולם זאת מחשבת המיתה אם תעוף תמיד לעיני האדם הוא תועלת גדול לגוף ולנפש. לגוף- שע"י זה ימעט כאב הרגשתו למחסוריו ולהשפלת הכבוד, כשיקרו לו בעולמו באומרו לנפשו- למה אני מענה ומצער נפשי כ"כ על דברים של עולם חלום אשר ע"כ בסוף אעזבנו. ואלה הדברים לא יועילו למנוע פרידתי ממנו. ועוד תועלת שני ישיג בגוף שעי"ז הוא נושע יותר בטוח מהקב"ה כמו שאמרו חז"ל (חולין ה:) "אדם ובהמה תושיע ה'- אין הקב"ה מושיע אלא למי שמשים את עצמו כבהמה", שאינה מרגשת. ועוד תועלת שלישי בגוף, שעי"ז שיעמיד תמיד לפני עיניו מעמדו בשעה אחרונה, תתקרר האימה מלפניו בעת בואו ולא יתבהל ולא יחרד כשיבוא לבסוף, ובמנוחת נפש יכין את עצמו עליו כל רגע.

אבל תועלת הנפש שירוויח האדם עי"ז, גדול ורם מאוד- שע"י שיזכור תמיד מהמיתה יכהה וישקע להב היצר בקרבו, וגם כל רוח גאה וגאון שעל ידיהן יחטא האדם גם הם יכנעו בלבבו וישתמר גם כן מלהאחז בקדשי הקדשים של תורה הקדושה, הם החוקים שהם סודות קדושים ממעל לשכל אנושי, דתמיד יזכור ההפסד הגדול שאפשר שיתהווה לו שם בעולם הנצחי, אם לא ישמור מצוות ה' אלהיו. ולכן התחנן המשורר (תהילים צ' יב') "**למנות ימינו כן הודע**", מילת "כן" נ"ל שהוא מלשון "כן בנות צלפחד דוברות",

שהוא מלשון חוזק, כמו "הכיור וכנו", רצונו לומר, הכל יודעים שימותו ואומרים בפיהם שימותו, ונמצא שיודעין שימיהם מנויים ואעפ"כ באותה שעה עצמה חוטאים, אבל הודיענו שנספור בחוזק, הכוונה- את כל יום ויום שיזחל מלפנינו מימינו ולא נרגיש, שעל כנפיהם ישאונהו ימינו לאט לאט לשמים לעולם אחר. וא"כ נחשוב במחשבה פנימית בעומק הלב, אז ידעתי כי ביום הראותי פני אלוקים חיים בסוף אביא אליך ה' לבב חכמים. וזה אחד מהטעמים שצוותנו תורתנו הקדושה לספור ספירת העומר- דהיינו דכמו שהלאום הקדוש סופרת מעת לידתה דהיינו מיום צאתם ממצרים ז' שבועות עד שזכו לראות התגלות אלוקית בסיני, כן גם אתה אדם תספור חלקי חייך מיום שנולדת ז' שביעיות עד שיבוא כל בשר להשתחוות לפני האדון ה' צבאות בהגלותו עליו ביום אחרון מחייו. כמו שכתוב "כי לך תכרע כל ברך" וכמו שכתוב "מהחל חרמש בקמה" רצונו לומר מיום שחרמש היצר הרע התחיל לנקוף בנשמתך שהיא קמה וגם נצבה, דהיינו מזמן לידתך, מאז תחל לספור שבעה שבועות דהיינו ז' פעם ז' שנים.

וזה משום זה הטעם, משום דמכל שבעה שנים, חיי האדם משתנים, וחיובו יתגברו ויתרבו יותר ממה שהיו מקודם: **א**. בסוף ז' שנים ראשונים כבר נגמל האדם מימי הילדות הראשונים ונתחייב כבר בחינוך והאבות מחויבים מאז מעט יותר להדריך בניהם לעבודת ה'. **ב**. בתחילת שנת יד' כבר נעשינו בר מצווה ונתחייבנו כבר בכל מצוות התורה הלכה למשה מסיני (כתשובת הרא"ש כלל מז'). **ג**. בתחילת שנת כא' כבר נתחייבנו בעונש בי"ד של מעלה (מדרש רבה פרשת קורח, שבת פט:) ולאשר כבר נתבשל שכלנו אז היטב, לכן יחשבו עמנו בשמים יותר בחשבון מדוקדק. **ד**. בסוף ז' שנים הרביעיים גופנו כבר נתבשל בחוזק כראוי וקרבנו למטחוי בן ל' לכוח, אז לכן כבר יותר נבוא לתוך המון האנשים ובעסקי העולם, ונתנסה יותר בניסיונות, ויתרבו, לכן חיובינו לשאת ביותר עול העולם בצדק וביושר. **ה**. בסוף ז' שנים החמישיים כבר חצי חיי המורגל של ע' שנים מונח אחרינו. **ו**. בסוף ז' שנים השישיים כבר מונח אחרינו חצי חלק החיים אם גם נחיה בגבורות פ' שנים . **ז**. בסוף שנת ה-נ' הוא יובל, כבר השגת הראש העליון מפסגת החיים, הגוף מתחיל מאז להתמוטט וכבר תעמוד בפרשת הדרכים, שם תעמוד אמך הטובה היא תורה הקדושה ותקרא לך- "וספרת לך", "וספרתם לכם", לטובתך ולטובתכם תתחילו, ימי החיים. אדם, הכי עדיין אתה משוקע בשכרונך מצרכי עולם עובר, עורה עורה דמך כבר נתקרר, שכלך כבר נתבשל, יצרך כבר ירד מטה מטה, בעצמך תראה נפילת חייך. כבר תוכל לחשוב בעצמך שאי אפשר עוד לך

להתקיים זמן מרובה ולכן "וקדשתם את שנת החמישים שנה", לכל הפחות עתה תתחיל לדאוג בעד פרנסת נשמתך בעולם האחר הבא לקראתך, כבר קרב העת מאוד.

וכשנרגיל את עצמינו לחשוב כך תמיד אז באופן זה מהמעיין החשוך של המיתה בעצמו ומהזיכרון ממנו, נשאב אור וחיים. אבל אעפ"כ נצטווינו ביותר להשגיח בעין מחודד על חיינו, דהיינו חיי נצחית שלנו, וזה ינשא הרגשתנו ויודיענו היקר האמיתי של אדם, דמה חשיבות יש בחיים, ואיזה משקל ויקר יהיה לו אם לא יתקיים לנצח. הכי לא יהיה חיים כזה יותר גרוע מהמוות, דהחיים יודעים שימותו, המתים אינם יודעים מאומה. אמנם התהילה לאל יתברך, שמתוך הענן החשוך של המוות הניח לנו להקרין נצוצי האור הנסתר תחתיו, ה' אמר לשכון בערפל, הקב"ה רצה כך להסתיר האור היקר של חיי הנצחית ולחתלו בערפל שלא ישיג האדם באר היטב אופני החיות שם, כדי שלא תתבטל הבחירה ע"י זה. והרי זה כל מטחוי בריאת האדם לעולמו, שע"י בחירתו החופשית יהיה הוא המצליח את עצמו.

עמום הוא המעמד ההוא, ואעפ"כ יאיר לעינינו החלשות מעט מאור ההוא, שעם כל המסתור הגדול ממעמדנו שם, אעפ"כ נוכל לברך תהילה לקל שאנו שם חיים קיימים ונאמנים. ממך אבינו שבשמים השגנו כל אלה. כמו שכתוב "תודיענו אורך חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח"- שנחיה שם עמך כי עמך מקור חיים באורך נראה שם אור אמיתי.

וגם באמונת העיקר הזה יש תועלת גדול לגוף ולנפש. לגוף- דאיך יערב לגוף אכול ושתות ושאר עונגי הנפש אם ידע בנפשו כי הוא כשה לטבח יובל, וסוף כל סוף כעשן תתום נפשו. אולם גם לנפש אין לך תועלת גדול ממנו כי בחיות הזמניי נראה הרבה פעמים צדיק אובד בצדקו ורשע ברשעו יצליח, ועי"ז רפו ידי אדם החלש לילך בדרך התורה, במקום שיפסד עי"ז עונג הגוף, או הרווחת ממון או הכבוד. אולם האמונה בהשארת הנפש תהיה לו לאור בדרכו בעולמו, בידעו כי שם הוא מקום הגמול והעונש. וכי בעולם הזה אי אפשר שישתלמו הרשע או הצדיק כדי שלא תתבטל הבחירה. וכמה לא ירוויח גם בשעתו האחרונה על ידי אמונתו בעיקר זה כדי שיתמתק לו ע"י זה מרירות יסורי המוות.

אולם אם גם העיקר הזה עוד כל כך מושרש בלב שומעי האהובים אעפ"כ אחשוב כי ישמח כל לב ישראלי אם יביאו לו ראיות חזקות כראי מוצק על עיקר הזה אשר בלעדו אין לחשוב בשום אופן בשום הצלחה שבעולם.

והרי גם יהושע שלח ב' מרגלים להארץ המשובחת לרגל אותה, אף שכבר הבטיח הקב"ה שהיא ארץ זבת חלב ודבש ושיכבשו אותה, ואיך לא נשלח גם אנחנו ב' מרגלים שלנו דהיינו חושינו ושכלנו, להארץ החיים היותר משובח ההיא כדי לחזק ולאמץ לבנו באמונה היקרה הזאת.

אבל אחי האהובים זאת העיקר של האמונה יש בה חלקים: **א'**. כל ישראל מחוייב להאמין שנפשו לא תתאפס לאחר מותו. **ב'**. מחויב כל אחד גם כן להאמין שיש תחיית המתים להגוף המכונה בשם (אויפערשטעהונג בל"א). **ועל ב'** מיני התחיה ירמזו כפילות הפסוקים בתפילותינו- "מתים יחיה אל ברוב חסדו" דרצונו לומר ש-ה' יחיה לעתיד הנשמה ושוב יחיה לבסוף גם הגוף . וכמו כן "אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי, אורך ימים וגו'"- דהיינו אריכות ימים בעולם הנשמות, ואורך ימים הגופני. וכמו כן "כל הנשמה תהלל יה הללויה, כל הנשמה תהלל יה הללויה"- ברוח ובגוף. **ג'** פעמים נכפלו לנו הדברים בתפילותינו, כדי להשריש בלבנו האמונה הזאת יפה ויפה, לאשר בלעדה אין שמחה והצלחה נמצאים בעולם.

לכן אל תחרדו אחי הזקנים אם תראו כחכם הולך ונימוק, וכי אתם הולכים וקרבים למטחוי כל אדם, דעו לעולם לא יתאפס חיי האדם, נחיה ולא נפסק לעולם מלחיות, ה' יאמץ היום כחי הצעיר להאיר אתכם, ויאמץ גם כן כחכם היום להיות מוארים שמעו ותחי נפשכם.

אולם ההתבוננות הזה היומיי תסתעף ל-ג' חלקים: **א'**. נרצה לברר שנשמתנו, דהיינו שלשלת מחשבותינו , גם אחר המוות יהיה תמיד נשתלשל והולך עד אין קץ וסוף. **ב'**. נרצה גם לברר, איך יהיה מעמד הנשמה לאחר המוות, ואיזה דבר שאעפ"כ יוכל אז להפסיק בעצמותו אצל הבלתי צדיק. **ג'**. לבסוף נברר גם כן, שגם הגוף פעם אחת שוב ישוב ויקום לחיות בזה העולם חיי טבעיים.

פרק א'

ברור כשמש עומד לפנינו אמונת השארת הנפש אחר המוות והוא מדיש לנו על זה ה' ראיות חזקות ופשוטות והם: א'. ממנו בעצמנו. ב'. מהעולם בכללו. ג'. מהברואים בפרטיות. ד'. מהקב"ה לבדו. ה'. מתורה הקדושה שנחתמה האמונה הזאת בגושפנקא שלה וחותמו של הקב"ה אמת. ומעתה נבאר כל הראיות הנ"ל אחת לאחת.

א'. ממנו בעצמנו, דהרי כל עשיותינו ועסקנו, מחשבותינו ודיבורינו, הם כולם באופן כאילו אנחנו בטוחים שלעולם נחיה, נדבר במורגל ממיתתנו, ולא לבד שבאותה שעה

לבנו שוקט ונח אלא נהיה גם משתעשעים ומעונגים אז, ויש ביכולתנו באותו רגע למלא שחוק פינו כאילו נדבר מהחלפת בגד ושנלבש בגד אחר. והכי זה לבדו איננו כבר אות נאמן על אמונה זו, והרי זהו קריאה פנימית מהנשמה הדרה בתוכנו שתציץ יותר למרחוק מעיני בשר והיא תאמר בלחש אלינו אל תירא אדם לא תמות ולעולם ולעד לא תגוע.

וכך אמר המשורר ברוח קדשו בהתעופפו למעלה, "לא אמות" ואם גם פעם אחת יפגשני זה אשר יקראוהו על ארצנו מות, "כי אחיה", רצונו לומר אז אתחיל לחיות באמת. דאם רק אז הפרוכת הגופני העב יכפל ויתקפל לאחוריו, אז עם עינים פתוחות, "אספר מעשי יה", כי אז אשיג סודות העולם וסודות חוקי התורה, אשר עתה בעולם הגופני לכל בן מיתה לנצח ולעד ישארו סגורים אבל אז הענן סר וארא כל מאורי אור.

והמוות בעצמו אינני מכנהו רק יסורים מעט ולכן אמר "יסור יסרני יה", אז בשעת המיתה שיכאב לי קצת אבל- "למוות לא נתנני" הפקר, שיהיה ביכלתו לפצפצני ולאפסני. ולכן "פתחו לי שערי צדק" שאלך בדרך הצדק שכתבה לפני התורה הקדושה ללכת בהם, וגם "אבוא בם" כאשר הורני ה', אז אדע בבטח כי יבוא עת אשר "אודה יה" שברא המוות, וכמו שכתב בתורתו של ר' מאיר על הפסוק "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד"- והנה טוב מוות כי שם יאכל צדיק פרי מעשיו ובוא יבוא ברנה נושא אלומותיו.

וגם המורא והפחד מהמוות לא יחרדני, כי "זה השער ל-ה' צדיקים יבואו בו", רצונו לומר אותו שיכנו הבני אדם מוות הוא השער אשר על ידו ובו ניסע לפני ולפנים להיכל ה', ולהשתעשע באור פני אלהים חיים צדיקים יבואו בו במנוחות נפש ובלב אמיץ בלי פחד ומורא כי הוא הוא שער האור להצלחה נצחיית לאור באור החיים. זהו הראיה להשארת הנפש ממנו בעצמנו.

ב. אולם מלבד שממחשבותינו בעצמן נוכל לברר שלא נגוע ונתאפס לנצח וכדאמרן, יש לנו גם כן בירור על זה מהעולם בכללו, דאם רק נתבונן על הטבע בכללה והתפעלותה, סובב סובב הולך כחה והן ראינו שכל הנדמה והנראה מוות הוא עצמו יעמיד ויקומם חיים חדשים, וכל נפילה בצד זה הוא עליה בצד אחר וכל הרקבה והשחתה שישלוט בברואיה יוציא בריאה חדשה לאור עולם. הטבע תשתנה בכל רגע ותתראה במלבוש אחר ובתואר אחר כמו שאמרנו, "כולם כבגד יבלו כלבוש תחליפם ויחלופו", כל הטבע תתהפך ותסתובב כגלגל ותתראה שוב בתמונה אחרת יותר מנושא מבתחילה, ולפעמים צריכים לזה כמה גלגולים.

אמרו לי אחי האהובים, מי שלא ראה הזריעה מעולם ויספרו לו מנשמת האדם שאינה מתה, וגם יספרו לו שכשיקחו גרעין פרי אחד ויניחוהו תחת רגבים עד שירקב ויכלה, שאח"כ יצמח מהגרעין הזה עץ נחמד למראה עם עלים רטובים ופרחים יפים ופירות מתוקים אשר בהם יהיו רבבות גרעינים כדוגמת זאת אשר הורקבה תחת הרגבים, מה יחשוב זה השומע ואיזה משני מיני התחיות האלה של האדם ושל העץ הוא יאמין לנו ביותר.

הלא יחשוב בעצמו שזה מעשה הזריעה שספרו לו הוא מעשה בדויי מלב, מצוייר רק ביופי אמרים, ועכ"פ יאמין יותר בהשארת הנפש דהכי אפשר שאחר שנרקב ונתאפס הגרעין ישוב ויעלה כיונק ברטיבות ילדות ויתרבה עוד ברבבות פעמים יותר מאשר היה בתחילה, ואעפ"כ כך הוא.

או נעמיד לפנינו אדם איטלקי וסיציליען , שלא ראה ולא שמע מחורף ושלג וקרח מעולם, אם זה יבוא למדינתנו בחורף ויראה אצלנו כל הנוראות ההן והאילנות היבשות כעצמים, מה יחשוב זה האדם, הלא יאמר בלבו כאן מתה הטבע כמו אדם ולא תשוב עוד לארץ החיים. אבל הכי אין המוות הנדמה הזה השולט בחורף בכל הטבע רק סיבת החיים שלה, ושינה שלה אז בלי שום ניצוץ חיים בחורף הכי איננו רק מנוחה כדי לאסוף כוחות חדשות לשוב באביב לימי נעוריה ולהתראות בתפארת כפול מאשר עזבתה העולם בימי הבציר, כן גם מיתתנו איננו רק כדי לשוב לחיים חדשים אחרים יותר בהירים ויפים מהעכשויים. וזהו שאמר הכתוב "תסתיר פניך" מהארץ בחורף, "יבהלון" כל הברואים, וישכבו כולם כפגרים מתים, אבל אני אומר "תוסף רוחם יגועון" שאפילו כשאראה שיגועון אדע שע"י זה יתווסף רוחם ואפילו כשאראם "ואל עפרם ישובון" אדע כי זה רק כדי שתשלח שוב רוחך רוח חיים יבראון שוב "ותחדש פני האדמה".

השגיחו, מהרה יהיה כבוד ה' לעולם באביב הבא ויתראה כבוד מלכותו, והאילנות המתות האלו שוב יתקשטו בירוק ילדות רטוב, ויתהדרו עם פרחים יפים ופירות מהודרות שיפיצו ריח עדנם בעולם. אשר ע"י הצפורים עפות אשר שחים בששונם באוויר ירונו וישוררו בין עפאים על פאר העולם וכל אשר בו, עד כי "ישמח ה' במעשיו". לכן אם אראה בצד אחר "שיביט לארץ ותרעד", שיקרה לאדם צרה או גם מיתה, שיגע בהרים של ההצלחה של האדם ויעשנו, אעפ"כ לא אחרד אבל "אשירה ל-ה' בחיי", רצונו לומר, עבור החיים אשר נתן לי שלא יחזור לטלו ממני, "אזמרה לאלהי בעודי" כי עוד אהיה כן לנצח ולא אתום.

ג'. אבל גם בלי הראיה הזאת מכללות הטבע שכל גויעה דמיונית יביא רק חיים חדשים, יש לנו עוד ראיה ג' מברואיה הפרטיים שכל יסוד ראשון משום בריאה לא יוכל להתאפס ולהשתקע לגמרי, קח נא שום דבר אשר תרצה, כתות אותו ושחוק אותו, ושרוף אותו ועשה עמו כל מה שתרצה, ולא יהי ביכולתך לאפסו לגמרי, וא"כ איך יהיה היותר יקר והיותר אפרתי שבטבע ושבכל הברואים דהיינו נשמתו של אדם גרוע מכולם, שיהיה אפשר שיתאפס לגמרי.

גם ראיה זו כתוב הדור הוא בכתבי הקודש שלמה המלך עליו השלום אמר "ידעתי כי כל אשר עשה האלהים הוא יהיה לעולם" ולא תתאפס בטבע, הן אמת "עליו אין להוסיף" שלא תוכל לעשות לחיה בת ד' רגלים כנפים לעוף, או לעוף בת כנפים גם ד' רגלים, אבל גם "ממנו אין לגרוע" כי בכל כוחך לא תוכל לגרעו מהעולם ולאפסו.

ולמה סידר הבורא יתברך כך את עולמו, היינו טעמא- "והאלהים עשה שיראו מלפניו", לבלי לחטוא נגדו, שלא תחשוב שיהיה השאול בית מנוס לך ותדמה שרק בעולם הזה יוכל הקב"ה לענשני אבל כשאהיה בשאול אתאפס ח"ו, ושם יהיה מקום מקלט שלי, שלא ישיגני יד ה' לענשני שם לכן סדר לפניך כל הטבע באופן שלא תתום, למען תדע כי מכל שכן שהנפש שהיא היותר חשוב שבעולם לא תתום בסוף.

שמא תשאלני לאין הלך להב הנר שנכבה ולאין עף הרטיבות של הבגדים שנכבסו ונתייבשו, וא"כ על כרחך שיש דבר בטבע שיתום ויתאפס. על זה אשיב לך דע שהקב"ה נתן כח שואב באויר הרקיע הנקרא אטמאספערע שעל ידה שואב האויר כל הרטיבות והחמימות או אדים החמים אשר יתנשאו מהארץ לאחדים עד שיגיעו למעלה ויתארו שם את עצמן לעננים ומשם יתרוקנו שוב להארץ בהמטר וכמו שכתוב, "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה".

וגם זאת הראיה מצאנוה בהדברים החיים וקיימים של תורה הקדושה בהתוכחה שאמרה האשה החכמה לדוד המלך עליו השלום על שלא רצה למחול לאבשלום, אמרה "כי מות נמות", רצונו לומר תוך ק' שנה לא תשאר פרסה ממנו כולנו פה ומכל חי וצמח שבעולם שעתה חי ומתנועע הכל יהיה אז כאילו לא היה בעולם. אבל הכי באמת נאבד הכל, לא. רק "כמים הנגרים על הקרקע אשר לא יאספו" ולא נשאבו בידי אדם ואעפ"כ הבט לאחר שנה על המקום שנזולו והנה יבשה הארץ ולאין הלכו אבל רק בידי אדם לא נאספו אבל עלו למרומים של הרקיע והרבה מהם שנטבעו בארץ גם משם יעלו ע"י אדים לרקיע ומשם יחזרו לרדת לארץ ע"י המטר אבל לא נאבדו. וגמרה החכמה הנ"ל דבריה להמלך ואמרה שכמו כן "לא ישא אלהים נפש" לעקרו משורש החיים ולאפסו "לבלתי

ידח ממנו נדח", רצונו לומר אפילו אותו שבאמת רשע גמור הוא ולפי דעת הקצרה של אדם ראוי להדיחו מהוויתו, אפילו הכי הקב"ה ברוב רחמיו לא ידיחו ואפילו הנדמה מודח אינו נדח רק לפני אדם ולא לפניו יתברך, ובזה יש תוכחה גדולה לך המלך שהדחת את אבשלום ולא תרצה להשיבו ותעשה דבר שאינו דרך ה' וגם לא דרך הטבע שאין דבר שיתאפס בה.

ואם אתה אחי האהוב תרצה לראות תחיית המתים עין בעין התבונן התולעה הנקרא רויפע שתחיה איזה שבועות תזחיל ותתנועע ותאכל עד שאח"כ תאחזנה השבץ ותארג סביב עצמה בית צמר ותתקשה תוכו ויהיה ביתה קברה ושם מונחת כמת ה' או ו' שבועות עד שאני פתחתי בעצמי בית ביצה כזאת תוך זמן זה ומצאתי שם דבר מושחת דומה כמעופש, אולם אחר כלות זמן התהוותה בתוך קליפתו, תנקר הבריה הנ"ל הקליפה ותצא לאור בריה חדשה עם כנפיה מבריקים ויפים ושמעטטרלינג חי שש ושמח יעוף למעלה הנה והנה.

כך יהיה הסוף של חיי הרויפע שלך האדם בהקבר, שם תטהר עצמך לחיים אחרים ומשם יגאלך ה' כאשר אביך הרחמן בעצמו אמר "כי אני ה' בפתחי את קברותיכם", ועם כנפי להב תעוף אז לשמים ממעל. וזהו שאמר הכתוב באר היטב, "אם יבלענו ממקומו" ר"ל להאדם, "וכחש בו לא ראיתיך", שהכל יאמרו הרי הוא כאילו לא ראינוהו מעולם, "הן הוא משוש דרכו ומעפר אחר יצמחו" בארץ השמימי ישוב כעץ פורח לחיות. וכמו שכתב גם כן "שתולים בבית ה'" בעולם הבא, שם הוא שורש החיים ושם יעשה פרי אבל "בחצרות אלוהינו" דהיינו בעולם הזה רק "יפריחו"- כפרח שהוא עושה הכנה לעשות אח"כ פרי עץ הדר.

ולפי עניות דעתי, זהו גם כן מה שאמרו חז"ל בברכות (מג:)- "האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דמלבלבי אומר ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם". דתמוה: א'. מה לנו להזכיר בברכה מבריות חיות, שגם כן באביב נראות יפות, והרי על כל פנים הרי לא הוי ליה לברך רק על האילנות שרואה אותן. ב'. שסיים "להתנאות בהן בנ"א"- איך ע"י מעט הירוק שיראה באילנות יתנאו גם הבני אדם? אמנם העולם ובריותיה שעליה תמיד עומדים יחד בקישור אמיץ מאוד, מקרה האחד הוא מקרה השני, בחורף יהיה לא לבד חורף בעולם, כי אם גם כל הבריות בו יהיו אז רפויי ידים ומושקעים בתרדמה וקפאון, ונמיכות רוח ימשלו על הכל, ואולם כאשר יבקע הקרן הראשון מהאביב על פני העולם אז שוב ישוב הכל להעלות נר החיים הכל בהטבע יקיץ לחיי ילדות חדשים כמו שכתוב

"חדשים לבקרים", רצונו לומר- בכל בוקר יתראה חיות חדש בהטבע וכוח חדש יתראה בו. "רבה אמונתך" ה'- ואיך נאמן אתה ה' שהלווינו לטבע שלך בחורף כוחות העולם והנה תשלם לנו באביב בפראצענטען כפולים מה שהלווינו לה.

ולכן אמרו חז"ל בפסחים (קיב:)- "כד חזית שור שחור ביומי ניסן, ריש תורא בדיקולא- סק לאגריה ושדא דרגא מתותך", רצונו לומר- לך ונטה לך אז מהצד ממול הבהמות שעלולים להזיק אז ביהרות טבעם. כל הברואים והבני אדם הם אז נאותים לחיים יותר מלמוות, לרפואה ולבריאות יותר מלחולשת ולחולאת, לשמחה ולעונג יותר מליגון ולנכאת לב כפוף. והישראלי שבכל השינויים שיקרו בטבע תמיד ימצא בהן דבר אשר יעוררוהו לבקש השלמת נפשו, להכי כדחזי אילני דמלבלבי דהיינו שיתהוו על ענפי האילנות כמו לבבות קטנים ורטובים, יזכר כי גם האדם עץ השדה, גם זה האילן יאבד פעם אחת רטיבות שלו בחורף שלו דהיינו בזקנותו אבל לסוף החורף ההוא יקיץ לאביב יותר יפה וישוב לחיי נערות שוב, ללבלב בחיים אחרים. לכן אומר אז "ברוך שלא חיסר בעולמו כלום"- שלא הניח בעולמו שום דבר להתאפס ואותו הגויעה שראינו בהטבע בהחורף, היה רק הכנה להשלמה שיבוא אחריו, כי החסרון הזה שראינו בהחורף בהטבע הוא אשר על ידו ברא הבריות טובות וחיות הנם, שהם עתה יותר יפים ואמיצי לב מאשר היו בשלהי הבציר וגם האילנות הם עתה יותר טובות מאשר היו אז, כי עתה שבו לימי נעוריהם. ומסיים בדבריו עיקר כוונתו בברכתו, שכל זה נסדר כך מיוצר בראשית יתברך, "להתנאות בהן בני אדם"- שע"י זה יחשוב האדם גם כן שהמיתה הנדמית שלו ישאנו לחיים אחרים וענן הרעם של המוות תשאנו כאליהו לשמים לאור לפני ה' באור החיים.

ובכן כבר יש לנו ג' ראיות חזקות על השארת נפשותינו דהיינו ממנו בעצמנו, ומהטבע בכלל ומהברואים בפרטיות.

ד'. אבל למה לא נביא ראיה מהקב"ה אבינו הטוב שבשמים אדון כל הנשמות, מקור כל החיים, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור עצמנו גם כן. הישך מאמין אחי שיש בנמצא ה' אחד, אכן אין שום בעל שכל בעולם שלא יאמין זאת, דאם לא כן מי הוציא כל הטבע המסודרת הזו לאור כמו שנראה, א"כ אם תאמין כך, על כרחך צריך אתה גם כן להאמין שיש גם כן השארה לנפש. דאמור נא לי ידידי, הלא תענה, מהו ה'? תשיבני- הוא עצם רם ונישא, נשמת העולם וחיותו, הממציא הכל ונמצא בכל מקום והוא יודע הכל ולחכמתו אין סוף ולטובו אין תכלית ולצדקתו אין קץ, ולכוחו אין גבול. ושכל המדות האלו ישנם בו יתברך מתברר לנו בכל מפעלותיו, ולכן לא יסתפק בזה

שום אדם בעולם. ועתה אם נחשוב שהאדם כשימות תכלה נשמתו כעשן, אם כן השכל היקר שחנן ה' לאדם יהיה רק להחליאו ולהשפילו יותר מכל בהמת הארץ, דהבהמה כשמונחת תחת סכין של שחיטה עדיין אינה יודעת שתוך רגע תתום וכלא היה תהיה, והאדם מתחילת העת שפתח עיניו יודע היטב שאי אפשר לו להינצל מהמוות שיפגשהו לבסוף, וא"כ בקומו ובשכבו תענהו ותציקהו המחשבה הזאת, שיהיה אחריתו נועד לזה המעמד הנעצב, והכי לזה הדליק לו הקב"ה לאדם אבוקת השכל, שיראה באורה רעתו וצרתו הנוראה שקיעתו וחשכתו, ואיה טובתו יתברך חוכמתו וידיעתו.

שוב נראה בעולם המורגל לא די שהצדיק אינו משתלם על צדקו כי אם גם הרבה פעמים יסבול צרות רבות ורעות, והרשע נראה במורגל לא די שלא יענש רק יצליח ברשעתו ויעריץ, ואם נאמר שמקרות הצדיק אינו לנסיון, והצלחת הרשע אינו הארכת אף, ושם בחיים האחרים לא יותן שכר לזה ועונש לזה א"כ איה היכולת וצדקות ה' כמפורסם לכל.

ועל כל זה אמר המשורר הקדוש מזמור שלם. אמר- "ה' רועי לא אחסר", ר"ל אני בהמה קטנה שלך שתרעה אותי בעולמך, וכשאחשוב כן לא יחסר לי שום דבר בעולם הזה דאין הקב"ה מושיע אלא לאדם שמשים עצמו כבהמה (חולין ה:) אבל גם בעולם הבא לא אחסר בעצמותי. דאם **בנאות דשא ירביצני וגו'**, ר"ל אם ייטיב לי בחיי הבהמיות שלי ואם על האחו של החיים אשיג מאכלי ושיקויי וכל צרכי ברווח ובלי טרחה, אז אדע כי רק הוא הרביצני בתענוגי ורק הוא בידו הגדולה **על מי מנוחות ינהלני**. לא כח ידי רק כחי עשה לי החיל הזה. אם **נפשי ישובב** ונפלתי בשובבים ונאחזתי מבלתי הצלחה כדג בחכה, ידעתי כי **ינחני במעגלי צדק**- ידעתי צדקתו יתברך דאו שהוא לנקות נפשי שבעבור שחטאתי נגדו יתברך, או נגד בני אדם, עוררני בזה לשוב מסכלותי או שהוא לי לנסיון, או שהוא כדי לשמרני מחטא, דכל זה אני מוכרח להאמין למען שמו הויה, שבו נכללו כל ה' השגות הנ"ל, דהיינו שהוא כל יכול ושהוא כל יודע, ושהוא עצמות החכמה, ושהוא עצמות הצדק ושהוא הוא המטיב האמיתי, מכל זה מוכרח שהכל לטובתי הוא כל מה שקרה לי בעולמי.

אולם גם אלך בגיא צלמות כשאתחיל לבוא אל עמק העמום של המוות, דהיינו כשאהיה מונח על מיטת המוות שלי, אז עם חצי עיני הנשבר אשליך הבטה עליך אבי הטוב, ולא אירא רע ההשחתה והתאספות, וזה מ-ג' טעמים: **א**'. בידעי כי בכל מקום שאהיה "כי אתה עמדי", כל כבר בעולם הזה כל עוד שהיה דחקי יותר גדול כל עוד יותר אתה קרוב לי ולא כל שכן כשחיי בסכנה יעוף, אם הייתי חולה אז התקרבת לי יותר מאוד, וכמו שאמרו חז"ל (נדרים מ.) שכינה למעלה ממטתו של חולה, רצונו לומר שהשגחה

יתירה תהיה אז סביב לו. **ואיך** לא יהיה ק"ו בן בנו של ק"ו כשיעוף סביבי חס וחלילה הסכנה היותר עצומה שאפשר דהיינו בזמן שהגוף והנפש יתפרדו, אז יתראה עין בעין האב הרחמן לילד שלו המונח בצער להשיב נפשו, וכמו שאמרו חז"ל (נדה ל:) "לפניו יכרעו כל יורדי עפר" דכל אדם בשעת מותו זוכה לראות פני השכינה, וזה כדי להקל יסורי המוות מעליו כמו שכתוב באור פני מלך חיים ואם כן כ"כ משגיח הקב"ה עלי, איך אפשר שבסוף תתום הנפש כהנדוף עשן תנדוף.

ב'. "**שבטך**"- שרביט המלכות אשר השמת לי יותר מלכל הברואים, שהכתירוני בעטרת השכל אשר ממנו אוכיח שלא תתם נפשי במותי, דהכי יאיר לי הנר הטהור הזה כדי לראות בו חשכתי ובלתי הצלחתי ואיה חכמה הנישאה ואיה יכולתו יתברך וטובתו אשר אין להם קץ.

ג'. "**ומשענתך**"- אשר אני רואה במורגל שבמטך תייסר הרשע גם בעולם הזה ותכניעהו במידה כנגד מידה, אשר על ידי זה אי אפשר להכחיש כי ידך עשתה זאת באהבתך הצדק, ואם אחשוב ששם אגוע כעשן ח"ו איה צדקתך הנפלאה. כל אלה הם ראיות חזקות כראי מוצק, והמה ינחמוני ויניחו דעתי.

ולכן אף אם אראה כי "**תערוך לפני שולחן נגד צוררי**", אם אראה שתערוך שולחנות גדולות לצוררי וצורריך משנאיך ה' אשנא, והם בשמחות ירונו על סעודותיהם בעולם הזה ואעפ"כ אחשוב לעצמי כי "דשנת בשמן ראשי" כאילו משחת אותי בשמן מלכות והנני בטבעי אפרתיי כמלך ולא אעשה נפשי חולה עבור שיחסרו לי עינוגי הארציים שאראה אצל אלו, ויותר אחשוב כאילו "כוסי רוויה" כאילו כוס ישועות שלי מלא על כל גדותיו.

כי ידעתי בטח **אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי** בעולם הזה, **ושבתי בבית ה' לאורך ימים** רוצה לומר וכי אשוב לישב בבית ה' לאורך ימים עד אין קץ ואלכה מחיל אל חיל ולא אתום ואתאפס לעולם.

ה'. הנה אחי כבר הבאנו ד' ראיות חזקות מאוד על השארת הנפש, אבל תורה הקדושה תניח על כל אלה פיתוחי חותם קודש ל-ה' ואמריה המאירים כפנינים ושדיה כמגדלות להניק בניה זבת חלב ודבש.

דהאפיקורסים מחציפים פניהם לומר לפנינו שבתורה הקדושה לא נזכר שום דבר מהשארות הנפש אבל שעו עיניהם הכהות, באו אחי ונחפש דממש אין פרשה בתורה שלא נזכר בה מזה הענין אבל אינו נראה רק לבעלי עיניים שרוצים ויכולים לראות. בבראשית- כשהרג קין להבל קרא לו "קול ה' קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה",

ותובעים נקמה, ואם נפש הבל כשיצאתה תמה נכרתה, מאין לה קול או קשב. בנח כתיב "שופך דם האדם, באדם דמו ישפך, ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש", ורצונו לומר- הרוצח את עצמו אני אדרוש זה ממנו, ואם אחרי מותו תתום נפשו כעשן ממי ידרוש החטא הנורא הזה אחר שנתהווה לאין. בלך לך כתיב "וערל וגו' אשר לא ימול ונכרתה הנפש ההיא מעמיה וגו', ואם כל נפש בצאתה כלא היה תהיה מה אזהרה היא זה למפר ברית. וכן ממש בכל פרשה ופרשה, בקשו רק אחי היטב ותמצאו בקמטיה הענין הזה. **ובתנ"ך** יש ראיות אלומות אלומות על זה, אמר- "וישוב העפר על הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהים", אמר "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך", אמר "וצפונך תמלא בטנם וגו' והניחו יתרם לעולליהם, אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך", אמר "כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידיך לראות שחת, תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח", ועוד פסוקים רבים שכולם יבטיחו לבנו שנשמתו אחר המוות תמיד תחיה ותלך ותשאר לעולם.

פרק ב'

אחר שהבאנו ה' ראיות הנ"ל על השארת הנפש, עתה גם כן נברר איך יהיה מעמד הנפש אחר צאתה מהגוף, ומה מהנפש של הבלתי צדיק יוכל אעפ"כ להתאפס אחר מותו. רק קודם לזה נתרץ ביד אלוה ג' קושיות חזקות שיש לנו על חיוב הכרת.

דהנה הכרת ידענו שהוא העונש היותר נורא שיוכל לפגוש להאדם ויתפשט את עצמו על הגוף ועל הנפש שניהן יתאספו לגמרי. הכרת שבגוף אמרו חז"ל (מו"ק כח.) שהמחוייב כרת מת קודם שישיג שנת ה-ס', ושגם בניו הקטנים מתים, ולתוס' שבת (כה.) ויבמות (ב.) אין בניו הקטנים שחיו באותה שעה שחטא מתים, רק אותן שנאמר בהן "ערירים ימותו", כבועל נידה וכדומה. אולם כרת שבנפש ג"כ עונשו מבואר ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ה') שכתב שכל המחויב כרת אחר מותו תתום ותתאפס נפשו ותתהווה לאין, וכן משמעות פשטות מלת הכתוב "הכרת תכרת הנפש ההיא" דהיינו שיכרת הוויתה מהעולם.

אולם על זה יש להקשות: **א'**. איזה עונש יוכל לפגוש בגוף ובבנים ובנפש למי שעבר כמה פעמים על כרת הרי כבר בעוונו הנורא הראשון כבר אבד כל הצלחתו בארץ ובשמים וגם גופו גם נשמתו כבר מחוייבים להשתחק ומה יש לו לאבוד עוד, ומה יהיה עונשו בארץ בגופו למי שעבר על כרת אחר שכבר עבר עליו שנת ה-ס'.

ב'. דאף דאין להקשות על פי מה שכתבה התורה דהמחוייב כרת זרעו כלה, והרי נראה כמה חייבי כרת שאין זרעם כלה, דיש לומר דעונש זה מתפשט ממעל להבטה עיגוליית של האדם לפעמים לא יפגש זה העונש רק לדור השישי או השביעי, הכל כפי כובד משקל סיבת החטא שגלוי רק לשמו יתברך. ודבר זה אף שאינו נראה בדורות ההדיוטיים שאין אדם זוכר השתלשלותם כ"כ, אבל נראה ונרגש בדורות המלכים שרשומים זרעם ביותר לעיני אדם, דלפעמים היה לשר או מלך ג' או ד' בנים, ולבסוף אחר איזה מאות שנים תמו נכרתו, כמו שנראה לכל קורא בסיפורא (הוועלט געשיכטע), וזה מפני שגם אצל הבלתי ישראלי אפשר דיש חיוב כרת, דהכי בני נח אזהרתן זהו מיתתן (סנהדרין נז.) ורוב חייבי מיתות בית דין אפילו בישראל יש בהן חיוב כרת, ואיך יגרע בן נח מזה. אמנם קשה, דהרי נראה כמה חייבי כריתות כבועלי נידות ומחללי שבתות, וביותר מוסרים שעוברים על כל מצוות התורה היותר חמורות, ואפילו הכי לפעמים מזקינים ונעשים זקנים ושבים כזקני אשמאי, וכי סלקא דעתך שח"ו תאמר לנו תורה הקדושה דבר שנראה כ"כ הרבה פעמים בהפך.

ג'. קשה לי על המשנה שאמרה בפירוש "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כולם צדיקים", וקשה ממי ידבר התנא, אם מצדיקים, הרי בכהאי גוונא גם חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא ואין חילוק רק בין רב למעט, דהישראלי יש לו שכר הרבה, לקוות כשישמור מצוות תורתו, אבל יש לו גם כן לירא מהפסד יותר משאר אומות כשלא יזהר במצוות אלהיו, וא"כ למה נקט דווקא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אלא על כרחך דגם ברשעים מיירי וכן משמע הלשון דכל ישראל, משמע אפילו חייבי כרתות ומיתות בי"ד, דאע"פ שחטא ישראל הוא. וקשה וכי מאחר שנשמתו מתאפסת ונכרתת היכן נשאר העולם הבא שלו, מלבד דקשה נמי דמסיים ועמך כולם צדיקים, והרי גם מהרשעים מיירי התנא.

אמנם אמרינן במדרש (ויקרא רבה פרק לא') על הכתוב "כי אתה תאיר נרי, ה' אלהי יגיה חשכי- אמר הקב"ה לישראל, בני נרי בידך ונרך בידי, אם אתה תאיר נרי- אני מאיר נרך, ואם אין אתה מאיר נרי- אין אני מאיר נרך", עד כאן לשון המדרש. וקשה מה הם ב' נרות הללו שכשנאיר אחד יאיר לנו הקב"ה גם השני.

אולם נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן, דשני אורות רוחניים הדליק הקב"ה בתוכינו- א' הוא ניצוץ אלהי המחיה את כל בנין הגוף וכל אשר בו וזה האור הקדוש הוא כביכול חלק אלוה ממעל ממש, כמו שכתוב "ויפח באפיו נשמת חיים", כביכול כנופח לנוד אשר רק רוחו שהוציא הנופח ממלא את הנוד. אולם מפני שזה הניצוץ הוא

רוחני דק מאוד ואפרתיי26, והגוף הוא עב וגס ביותר, עד שא"א שיתאחדו ב' הפכיים כאלו ויתאגדו יחד, ברא הקב"ה עוד דבר הממוצע בין שניהן, והוא נפש הבהמיית או כמו שקראוהו (נערפען גייסט) והוא הנר הכהה אשר על ידו יתאחדו הנשמה עם הגוף, עד שכל אלה הג' מאוגדים יחד בדרך נפלא, והיו לאחדים יחד, עד שהאדם כל ימי חייו גם את עצמו לא יוכל לבקש בתוך עצמו, כי יחשוב בעצמו שאין בתוכו רק עצם אחד, ושהגוף הוא הנשמה והנשמה הוא הגוף כי לדעתו הכל רק עצם אחד.

אמנם כל זה רק עוד שחי, אבל אחר המוות תתפרד זאת החברה הנאמנה, כמו שכתוב "וישוב העפר על הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה", והרוח הנזכר הוא הוא הניצוץ הקדוש אשר זכרנו אשר מיד ה' נתנה להאדם, דמדהיא נאצלת כביכול מאלוהותו יתברך, לכן אינה בת כלייה ותשוב למקורה. אבל הנפש הבהמיי הממוצע בין הנשמה להגוף מפני שכל התקוממותה לא נתהווה רק ע"י הרכבת חלקי הגוף לכן השכל נותן שכשיתפרדו חלקי הרכבת הגוף גם זאת הנפש תתבטל ממציאות שלה אבל הקב"ה הבטיח לנו שבאם רק נשמור מצות אלוהינו גם היא לא תתבטל ממציאותה. ואלו הם הב' נרות של שבת, שמרמז לעולם שכולו שבת, שגם אז יאירו לנו ב' נרות שזכרנו- נר אחד הוא כנגד שמור הוא הניצוץ הקדוש שצריכים אנו לשמרו שלא יכהה אורו, והנר הב' הוא כנגד זכור שצריכים אנחנו גם לזכור מעמדו ולהגדיל לו אורו ולהבהיקו.

וזהו שאמר המדרש "כי אתה תאיר נרי, ה' אלהי יגיה חשכי"- והרי יש סתירה בהפסוק בתחילה קרא לו שם נר ותוך כדי דיבור מכנהו בשם חשכי. אלא כך אמר הקב"ה לאדם, נרי בידך הוא הניצוץ העליון שהוא נרי רצונו לומר ניצוץ אלהי מעצמו כביכול, שתוכל ע"י חטאותיך להחשיכו, אבל גם נרך החשוך דהיינו הבהמיי בידי הוא, אם אתה תאיר נרי העליון שהשקעתי בך מעולם המנושא, אם תשמור לי נר זה לבלי ללכלכו ולהכהותו בחטאים, אז גם אני אאיר נרך, הוא רוח הבהמיי שבך שאתן גם לו קיום וחוזק שיתקיים בצאת מהגוף שיתקיימו לך שניהן לעד לעולם.

ובזה פירשתי "שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה", דתמוה מאיזה זמן ידבר, אי מחיי הצדיק בעולם הזה הרי לא לבד עצמותיו רוצה הצדיק שלא ישתברו הרי גם אם בשרו עליו יכאב נפשו עליו תאבל, ואם לאחר מותו, ישווה לצדיק אם ישבר עצם מעצמו, וכדקיימא לן באמת (שקלים פרק ח' משנה ב'), דמותר לשבור עצמות המת לצורך, ומה שכתב ביו"ד (ס"ג ת"ג) דאסור על כרחך היינו שלא לצורך.

אמנם נראה לי דודאי מיירי בשכר העולם הבא של הצדיק, והאי עצם דנקט קרא אינו עצם מעצמיו אבל משמעותו כ"עצם השמים לטוהר", רוצה לומר הקב"ה שומר כל

עצמיותו של הצדיק, דהיינו כל מדרגות של הנשמה שלו נפש רוח נשמה חיה יחידה. ואפילו חלק אחד מחלקי נשמתו לא ילך לאיבוד, אולם "אחת מהנה לא נשברה", רוצה לומר- אי אפשר שתשבר אחר המוות, והיא היא הניצוץ הקדוש והמנושא שזכרנו, דמדהיא ניצוץ אלוקי ממש כביכול אי אפשר שתכלה.

אולם כל זה בצדיק גמור דאצלו אחר יציאת הנפש מתפרדת החבילה וכל אחד הולך לדרכו, ורק הבלא דגרמא הנקרא (קנאכען גייסט) נשאר מחובר בהעצמות, ואעפ"כ כל מדרגות הנפש נשארים עומדים עדיין בהשתלשלות דק יחד וביותר בשעת המולד או בטו' לחודש או ביארצייט ולכן אז נאות ללכת על קבר אבות מפני שאז הנשמה תעוף יותר סמוך וסביב להקבר והעצמות. אבל נפש החוטאת אי אפשר שתכף אחר המוות יתפרדו חלקי הנשמה כל אחד לדרכו ושתשוב הרוח לאלוקים כמו שאמרנו, מחמת שגם הניצוץ הקדוש הביא עמו כמה כתמים שחורים מחטאים מנסיעת הנפש דרך העולם הזה, ועתה לאחר המוות כשהיא לבדה לא תוכל להתנקות, מחמת רוממותה כשהיא לבדה אינה נופלת תחת הזמן של הזיקוק, לכן אחר יציאת הנפש ישארו משולבים יחד ב' מיני נפשות הנ"ל שע"י התאחדותם יחד יפול גם הניצוץ הנ"ל תחת הזמן כמו בחיי הארציים, וע"י זה יכול ומסוגל הוא לקבל עונשו י"ב חודש או פחות או יותר לפי רוב חטאיו כדי שיזדקקו היטב, ואח"כ ישובו שניהן לישב לפני אלהים לקבל שכר על מעשיהם הטובים. [וכן אמר התנא "הדין דין אמת, והכל"- רוצה לומר גם החוטא ועונשו בגהינום "מתוקן לסעודה", כדי שיהיה נאות אחר עונשו לסעודה הרוחנית].

וזה לפי עניות דעתי כוונת חז"ל בסנהדרין (צא.) ששאל אנטונינוס לרבי הגוף והנשמה יכולים לפטור עצמן מן הדין מדאי אפשר לו לחטוא בלתי חברת חבירו, והשיב לו מהמשל הידוע מהרכבת חיגר על הסומא, כך הקב"ה מחזיר הנשמה על הגוף ודנן יחד. לא על הגוף ממש הכוונה שיתרכב עם הנשמה, דהרי אנו רואים הגוף מונח מושחת ודומם בקבר, וכמו כן נראה בהמומיין הידועים שהם בין אצבעותינו זה אלפים שנה, וכי ידומה שיפה מאמר טיטוס "לקלייה בנורא ולבדריה לקיטמיה אשב ימי כי היכי דלא לשכחיה אלהא דיהודאי"? **רק** רצונו לומר במה שכתב שמרכיב הנשמה בגוף, רצונו לומר בכוח הגוף, והוא הוא הנפש הבהמיית שאמרנו, והוא הוא כמו הסומא שאין לו עין לבחור מה טוב ומה רע לו, גם מפני שהוא כסומא שאוכל ונהנה מדברים הארציים ואינו שובע, (כיומא עד:), כמו שכתבו חז"ל "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו", וההיגר הוא הנפש העליון שאין לו כוח ללכת לבד בעולם הזה, אם לא ישאנו כוח הגוף הסומא,

ורק הנפש העליון הזה יראנו הדרך שילך בו כי הוא הקברניטא דספינתא. אלו ב' הכוחות יורכבו יחד אחר פרידתם מהגוף כדי שיזדקקו מכתמיהם.

וזהו הטעם של שבעה ושלושים ויב' חודש שמתאבלים הבנים על אבותיהם, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ולכן נמסר לנו הסוד הזה שעד אז נמשך זמן הזיקוק לאט לאט. ולכן משתדלים הבנים או באי כוחם להשתדל להרבות למצוות בזמן זיקוק אבותיהם הנ"ל או ללמוד עבורם וע"י שהאבות הביאום לעולם והדריכום לתורה וליראה שע"י זה יעשו הבנים בתוך זמן ההוא המצוות שעשו והרי גדול המעשה יותר מן העושה (ב"ב ט.), מהאי טעמא יהיה חשוב לפני הקב"ה כאילו עשו האבות בעצמם מעשה המצוות הנ"ל.

מיהו כל זה בכל אדם מורגל שחטא לפעמים, אבל העובר על כרת עונשו יותר כבד ואף שהניצוץ הקדוש שאמרנו אי אפשר שיכלה גם למי שמחויב כרת ויתאפס, עכ"פ ע"י חטאו הנורא יתום נפשו הבהמיי אחר צאתה כענף הנכרת מעץ שאין בהענף עוד חיים. וזהו שאמר הכתוב "הכרת תכרת הנפש ההיא" היינו הבהמיי, "עונה בה" דבעצמותה א"א שתתקיים לעולם מדהיא מורכבת. **אולם** כדי שתזדקק עכ"פ הנשמה העליונה שכשהיא לבדה אינה נופלת תחת הזמן וא"א שתזדקק, לכן כשיצאו שתיהן מהגוף ישארו עדיין שניהם מחוברין וילכו שניהן יחדו, עד שיתלבן ויזדקק הניצוץ הקדוש יפה יפה, ואחר מלאות ימי טהרה אז נתבטל נפש הבהמיית ככלי אין חפץ בו. והניצוץ הקדוש בעצמו ישוב אז לאור באור החיים וחוזר למחנה שכינה, וזהו שאמרו חז"ל (ר"ה יז.) "דכל חייבי כריתות לאחר יב' חודש גופן כלה", רצונו לומר- כוח הגוף שהוא הוא חיי הבהמיות כלה ונאבד מהמציאות, "ונשמתן נשרפת", רצונו לומר- מתלבנת כברזל במוקדה, "ורוח", רצונו לומר- רוח אלוקים חיים, "מפזר עפרה תחת כפות רגלי הצדיקים בגן עדן".

התבוננו התואר היקר הזה שאמרו חז"ל שכינו לאותו חלק של הנשמה שהיא בת כליה כאילו הוא אפר של עץ הנשרף שגם כן אי אפשר שיתאפס אף שכמה חלקי עץ כלו ונאבדו בהשריפה עכ"פ האפר אי אפשר שיכלה. כמו כן הנשמה אחר שנתלבנה על מוקדה ונאבד ממנה חלקי נפש רוח , עכ"פ ינשב רוח אלוקים חיים בהחלק אלוה שבהנפש להשיבו למדריגה תחתונה של צדיקים שישתלמו שכר פעולתן, אבל זאת הבת החוזרת לבית אביה ואוכלת נהמא דכיסופא ובלתי ידח ממנה נדח, כי בת מלך היא.

ולפי זה מתורץ הקושיא הראשונה שהקשינו, מה יענש המחוייב כרת כמה פעמים, דלפי דברינו לפי רוב הכריתות שעבר כן יאריך זמן זיקוקו וצערו קודם שיתטהר הניצוץ

הקדוש. ולפעמים גם כמה מאות שנים לא יהיו די בהן לזיקוקו ולטהרתו. וכדאשכחן בשל"ה שראה אדם שנכנס בו רוח חוטא אחד שהיה מהראשונים שהרימו אבן לסקול זכריה הנביא ע"ה בבית המקדש וזה היה יותר מטו' מאות שנים אח"כ.

וא"כ גם קושיא שניה מתורצת שהקשינו שאנחנו רואים לפעמים חייבי כרת מאריכים ימים, דיש לומר, מדכבר הוכחנו שמי שחייב כרת כמה פעמים מדאי אפשר לקיים בו עונש הכרת בגופו, משתלם זה ע"י יסורי הזיקוק בעולם הבא כמו כן בענין מיתתו שראוי להיות קודם זמנו והרי לפעמים א"א שימות קודם זמנו רק בדרך נס. דהנה הקב"ה חתם עולמו בגושפנקא דמלכא חותם הטבע אשר לא ישנהו כ"כ בנקל [ועיין מה שכתבנו בס"ד בפירושינו בסדר נשים דק"פ א'] ולכן המחוייב כרת אשריהו אם היה מקבל עונשו שהוקבע לו. אולם אם יכריח בכוח הטבע שלא ישיגהו העונש ההוא שישמור היטב בריאותו וכשיחלה מעט עד מהרה יקרא לרופא מומחה והוא יתן לו סמים כחיים שטבעם שירפאוהו, וכי סלקא דעתך שמשום שוטה זה שקלקל ישנה הקב"ה טבע עולמו (כע"ז נה'). אלא עזיא רהטו ורעיא חגירא אבי דרא חושבנא (שבת לב.), דלפי עונשו שהיה מקבל בעולם הזה בקיצור ימיו לפי מידה זו היה קל עונשו ויסורי זקוקו בעולם הבא ואשריהו אם היה כן. **אבל** אוי לו להאחר שהכריח ע"י הטבע להבורא יתברך כביכול להחליף עמו שיקבל החוטא עונש נצחי בעולם הבא בעד עונש עובר העולם הזה, שלא היו רק בקיצור ימיו דלפי אומד זה יאריך ויוקשה עונשו ויסורי זקוקו בעולם הבא, כדי לנקות הניצוץ יפה קודם שיכבה לו הנר התחתון הוא הנפש הבהמיי בחיוב כרת הנ"ל.

וא"כ גם הקושיא השלישית מתורצת דהכי פירושה של המשנה כל ישראל ואפילו רשעים חייבי כריתות ומיתות בי"ד אם רק בשם ישראל יכונה יש לו חלק בנשמתו שנאות לקבל השכר בעוה"ב הוא הוא הניצוץ הקדוש שמסוגל לקיום דיהיה איך שיהיה זה לבד עכ"פ יתקיים לו וכמו שכתבנו לעיל.

אבל באומות העולם דווקא צדיקיהם וחסידיהם יש להם חלק לעוה"ב, אבל רשעיהם אויבי ה' כיקר כרים כלו בעשן כלו, דרק בישראל יש בו הניצוץ הקדוש שאמרנו דמהאי טעמא נצטווה גם כן במצוות וחוקי התורה שנאותין להשלים על ידם הניצוץ הזה על דרך נפלא [כמ"ש בס"ד בפרק ו' דאבות דרס"ד ע"ב]. ומסיים שפיר- "שנאמר ועמך כולם צדיקים", רצונו לומר- אם כל אחד מהם בכללותו דהיינו ב-ב' חלקי נשמתו הם שלמים שלא עברו עבירה שעל ידן יתחייב כרת אז לעולם יירשו ארץ, רצונו לומר מלבד הנצחיית העולמיית יירשו גם כן ארץ הגשמיי ויקומו תחיית המתים בגוף, בעבור שהכל נשאר

להם אז קיים הנפש הבהמיי והרוחני, ולכן בתחיית המתים תוכל כל החברותא לחזור ולפסוע מהלך שלה כבתחילה. אולם אם אין לו זכות, רק שהוא "נצר מטעי" לבעבור שאני בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, אז לכל הפחות "מעשי ידי להתפאר", דהיינו אף שהנפש הבהמיי כלה ונכרתה וגם לא יקום עוד בתחיית המתים בגוף, דאיך אפשר לו כן הרי חסר להחברותא ההוא חבר אחד שהיה מחבר ומאגד הכל, ואם יקבל נפש בהמיי אחר אז לא יכיר האדם את עצמו, אז כי ע"י זה התערובות הזר שביניהן יתהווה בריאה חדשה ממש. אמנם עכ"פ הניצוץ הקדוש שבו שהוא מעשי ידיו כביכול תשוב אחר זיקוקה ונקיונה לאור באור ה', מדהיא מעשי ידי כביכול כמו שכתוב "והנשמות אני עשיתי" והיא היא עכ"פ תתפאר. נמצא שגם רשע כזה יש לו עכ"פ בעצמו חלק לעוה"ב לאור באור החיים.

פרק ג'

אולם האמונה שגם הגוף ישוב לחיות, זה קשה להשיג בשכל האדם מאד, לא מפני התנגדות הטבעית שבה, דהרי הקב"ה אומר (**הממני יפלא כל דבר נאם ה'**) (ירמיהו לב כז). והיד ה' תקצר? וכבר יפה הקשו חז"ל (סנהדרין צא א): מה דלא הוה הוה, מה דהוה לא כל שכן:

אבל תמיהתנו הוא, לאיזה תכלית יהיה התקומה הזאת? הכי כל כך יקר הוא חיי החלום הארצי, שנחשבהו לתכלית כל התכליתים?

וגם בתואר החיים ההוא החדש, נשתוקק מאד לידע איך יהיה: הכי גם אז נאכל ונשתה ונחיה כמו עתה, כמו שכתבו רבינו סעדיה ושאר איזה גאונים, ואף על פי כן לא ימות? זהו נגד השגתנו, דהרי יהיה לו גוף ממש כמו עכשיו, וגם אם אלף שנים יחיה, על כל פנים סוף האדם למות, ואפילו יהיה לו גוף קשה כברזל, על כרחך שתשתיקהו הזמן לבסוף:

ואם כן יהיה תמוה מאד: לא נכתב לא **ה** ולא **ו**, לא יחיה ולא יחזור למות; וכי עביד קודשא בריך הוא ניסא בכדי? ובפרטות נס גדול כזה, שישוב לחיות אחרי הֲתָמוֹ, כדי לחזור למות. ותו, הרי יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, להנות מזיו השכינה, מכל חיי העולם הזה:

ותו, אם נאמר שאז ישוב למות, כדעת גאונים אחרים דפליגי על רבינו סעדיה הנ"ל, זה לא יניח את עצמנו לחשוב כלל. דהרי אמרינן במ"ק (דף כ"ח א'), דאתחזי ליה רב שעורים לרבא לאחר גויעתו, ושאלו: היה לו למר צערא במיתה? והשיב, דהוה כמשחל בניתא

מחלבא, ואף על פי כן אילו אמר לו קודשא בריך הוא: זיל הדר להאי עלמא כדהוית, לא בעינא, דאף על גב דיסורי המיתה אי אפשר שיהיו כל כך מרים כמו שידומה, דהרי מתבטלת ההרגשה עם המיתה [וכמו שכתב הרופא המפורסם הגדול הופלאנד בספרו היקר מאקראביאטיק חלק ב' צד מ"ט-נ'], אף על פי כן נפיש בעיתותא דמיתה יותר ממה שהוא באמת:

ובלתי ספק כן תשיב נשמת כל אדם אחר מיתתו, שלא ירצה שוב לשוב לעולם החלום כדי לחזור ולמות. ואם כן, מה שכרו יש בקומו, ומה עונש יש למלוה ברבית וכדומה שאומרים לו שלא יקום בתחיית המתים?

ובכל הקושיות החמורות שהקשינו, אף על פי כן כל איש ישראלי שכופר בעיקר זה, הוא נתעב ונאלח לפי דת תורתנו הקדושה במדריגה שפלה עד מאד, וכמו שכתב הרמב"ם ריש פרק חלק, שכל הכופר בעיקר זה הוא בכלל רשע ואפיקורוס, ואין לו חלק לעולם הבא:

וכן אמרינן במשנה, **ואלו שאין להן חלק לעולם הבא**, האומר אין תחיית המתים מן התורה. ורש"י כתב שם, דאף שמאמין בעיקר זה, רק שאינו מאמין שמוכח כן מן התורה, הרי הוא בכלל אפיקורוס. והבאר שבע שם כתב שאיזה תלמיד טועה כתב כן בגליון רש"י, דמה לי אם מכחיש ואומר דהקראי דמייתי הש"ס אסמכתא בעלמא הן, אם רק מאמין בהעיקר. וכך כתב הרמב"ם בפרק ג' מתשובה, דרק בכופר מכל וכל בעיקר זה אין לו חלק לעולם הבא:

וכפי הנראה רש"י דייק כן ממתניתין, מדקאמר הלשון "מן **התורה**". אבל לפי עניות דעתי דכוונת המשנה, דדווקא כשאומר שאמונה זו מוכח הפוכה מן התורה, נמצא אינו מחוייב להאמין כך, אז הוא בכלל אפיקורוס.

ואפשר לתרץ גם דברי רש"י, דרוצה לומר, דאף על גב דהש"ס מייתי כמה קראי, דכל אשר עינים לו יראה שהן רק אסמכתא בעלמא, על כל פנים יש כמה כתובים שמדברים מעיקר זה באר היטב, כגון: "אני אמית ואחיה, מחצתי ואני ארפא"; "יחיו מתיך, נבלתי יקומון"; "ורבים מישני עפר יקיצו, אלה לחיי עולם"; והמלאך קרא לדניאל, "ועתה לך וגו' ותעמוד לגורלך לקץ הימין". והרי כל מי שירצה להתעקש ולומר שכל הפסוקים האלו הן רק משל ומליצה, הוא בכלל מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, ואין לו חלק לעולם הבא:

ויהיה איך שיהיה, חיובנו הוא להשריש האמונה הזאת בלבנו יפה, לבלי לאבד חס ושלום עולם הבא שלנו, שקנינו ביגיעה גדולה וביוקר רב. דאיך חמוץ נתהווה לנו ולכל ישראל קניית אושר זה, ואיך נאבדו כל כך בנקלות?

לכן אמרתי לעשות נחת רוח למעלתכם ולהביא לכם ראיות חזקות כראי מוצק על האמונה היקרה הזאת, מהחוש והשכל, מלבד מהקבלה, אשר הסימן על ג' מיני ראיות הנ"ל "כי בי **חשק**" (ראשי תיבות: חוש, שכל, קבלה), כמו שאמרו הדרשנים. ועם ג' מיני זיון אלו אנחנו נחלץ חושים להשמיד כל ספק מלב אדם החלש:

והלואי שהיינו יכולין לעשות כן בכל מצות תורתנו הקדושה, וכמו שכתוב: "**הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל לב**", שכשאבין טעם המצוה יפה, אז לא יהא לבי חלוק בקרבי. לכן שמעוני בני האהובים, כי **מדושתי ובן גרני** אשר חנני ה' אחלק לכם בזה היום. השגיחו היטב ידידי אחי וריעי שלא יאבד לכם גם מלה אחת מדברינו, כי בהעניין זה תלוי כל הצלחתכם בזה ובבא:

ונחקור תחילה בזה שני דברים: (א) מה שהיה; (ב) מה שיהיה, ונוכיח העתיד מהעבר. ואף על פי שאסור לנו לשאול מה לפנים מה לאחור, כריש פרק ג' דחגיגה, היינו דווקא להסתכל יותר להלאה ממה שהורשו לנו חכמינו ז"ל. אבל אנחנו נעלה ונציץ רק בהחלונות שקופים ואטומים שפתחו לנו רבותינו כפי שנמסר לנו איש מפי איש, ונביא ראיות חזקות על דבריהם הקדושים אשר מימיהם אנו שותים. גם מדברי הטבעיים להורות נתן, כי רוח אלהים דבר בם, וכי כל דבריהם אמת וצדק:

אמרינן בסנהדרין [דצ"ז א'] תנא דבי אבייי, שית אלפי שנין הוה עלמא, וחד חריב, תנא כשם שהשביעית משמט א' לז' שנים, כך העולם משמט א' לז' אלפים שנה עכ"ל הגמ'. והכי נמי אמרינן בסוף מסכת תמיד, בשבת היו אומרים, מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים. זהו הסוד מה שיהיה.

אולם הסוד ממה שהיה, גם זה הראונו חז"ל בדבריהם היקרים, להציץ האור מתוך נקב כמלא מחט סדקית.

דאמרי' בב"ר. ויהי ערב ויהי בוקר [דק' וכי מאחר שלא היה עדיין שמש בעולם, ערב ובוקר מניין] א"ר אבוה מכאן שהי' סדר זמנים קודם לזה וכו', מלמד שהי' הקב"ה בונה עולמות ומחריבן, בונה עולמות ומחריבן ואמר דין הניין לי ודין לא הניין לי:

וכדי למסור לנו הבטה והשקפה עגולית על כל הענין, גלה לנו רבינו בחיי סוד נעלם בשם המקובלים בפרשת בהר, בפסוק ושבתה הארץ שבת לה' וגו', דזה ירמז על סוד

נפלא, שיהיה העולם נבנה ונחרב ז' פעמים, כנגד ז' שמיטות שביובל, שהם יחד מ"ט אלפים שנה.

וכתב עוד, שבכל שמיטה ושמיטה הנ"ל, יהיה העולם נברא בהשלמה יתירה יותר מבתחילה, על שלבסוף יחזרון כל נצוצי הקדושה שהושפעו מהקב"ה בתחילת בריאת העולם לתוך הגשמיים כדי שישלימו א"ע בעצמן ובסוף השמיטה הז' יחזרו מושלמים בתכלית השלימות, לסבה הראשונה ב"ה, כרצונו ית' וזהו תכלית כל התכליתים לבריאת העולם. ע"כ תוכן דבריו שם.

ועל זה רמז לנו קצת הרמב"ן, בפסוק אשר ברא אלהים לעשות, והראב"ע בפסוק עוד כל ימי הארץ והרקנטי בפרשת בהר כתב עוד, שלעניין זה רומזין כמה מצות התורה, שראינו שמספר **שבע** מתנוסס ומתנוצץ בכמה מהמצות ז' ימי שבתא ז' ימי פסח ז' ימי סוכות ז' ימי נידה ז' ימי נקיים ז' ימים קודם המילה ז' ימי אבלות ז' ימי משתה ז' שנים בשמיטה ז' שמיטות ביובל ז' קני המנורה הזאות ביו"כ ועוד רבים:

ובעלי הסודות רחושי מרחשן שפתתייהו, שלז' הקפות העולם הללו, רומזים *ז"י בראשית, שכל א' היה הכנה ליום שלאחריו, וכמו שנראה מסדר בריאותן אחר שנדקדק בהם היטב, כמו כן בז' ההקפות של העולם תהיה כל הקפה הכנה להקפה שלאחרי' ושתמיד הקפה המאוחרת תהי' מושלמה טפי:

וסוד ה' ליראיו, שנמסר להם שאנחנו כעת בהקפה הד', שהוא לפי סדר ששת ימי בראשית הנ"ל כנגד יום רביעי שבו העמיד הקב"ה המאורות בעולם ולכן גם בהיקף זה עלה אור התורה הוא השמש המאירה מקצה ארץ ועד קצהו הוא המאור הגדול, שאעפ"י שבעו"ה כבוד האומה הקדושה ירדה מאד אבל תה"ק תעמוד כשמש בהירה באמצעית האופק, עד שכל האומות, אפילו אותן שמוצאין א"ע לבלתי מחויבין לשמור מצותיה, כנוצרים וישמעאלים כולם ינשאוה, יכבדו התורה הקדושה, ויכירו אלהותה, והיא בכבודה ועוזה כשמש המאירה בקרניה לכל באי עולם:

אולם זה המאור הגדול לממשלת היום וגם המאור הקטן הוא שכל האנושי שמושל בעה"ז גם הוא התנשא מאד בהקפה זו ועוד יתנשא בימים הבאים למעלה נשאה שלא ישוער בשכל האנושי:

ומלבד שנתגלה לנו כל זה מחורבן והתחדשות של העולם אח"כ, נודע לנו מיד ליד בסוד. כבר נזכר דבר מזה באר היטב בפסוקים כתיב, **רוע תרוע הארץ**, מוט התמוטטה, וחפרה הלבנה ובושה החמה, ונגולו בספר השמים, וכל צבאם יבול, שמים כארץ נמלחו והארץ כנגד תבלה, הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה.

מכל זה מוכח שיתחדש העולם פ"א אחר שיחרב, ומה שמצינו כמה פסוקים שמדברים בהיפך מזה, כגון והארץ לעולם עומדת, ויעמידה לעד לעולם, כל זה הוא רק רדיפות הלשון על זמן ארוך ביותר, כמו ועבדו לעולם, לעולם בהם תעבודו, דוודאי כל אדם ישפוט שכוונת הכתוב ר"ל רק זמן ארוך:

ועתה אחי ידידי ראו על איזה בסיס אדני תה"ק מונחים, כי הסוד הזה שנמסר לאבותינו ורבותינו, והם גלוהו לנו זה כמה מאות שנים מצאנוהו שוב שהטבע ברורה לעינינו בזמנים המאוחרים כבזמנינו הבהירה ביותר.

דהרוח המשתוקק שבאדם, החפץ לגלות כל העלומות, חקר וחפר ויחפש כחולדה בקרבים של האדמה בהרים היותר גבוהים שבעולם בהררי[*פירענעען] *ובקארפאטישען *געבירגע, ובהרי קארדילללען באמעריקא, ובהרי הימעל, בגבול כינא, חפרו וחתרו ומצאו שכולן נתהוו ע"י פדרי סלעים נוראים שמונחים כאילו הושלכו בלי סידור זה על זה בכח חזק ונורא, ותלויים תלולים זה על זה על רוחב שערה עד שלא ישוער שנתהווה כזאת רק ע"י [*וועלטען *רעוואלוטציאן] שהיה פעם א' על ידו ית' הגוער בארץ ותתהפך כרגע:

עוד לא הסתפקו בזה כ"א גם חתרו במעמקי ארץ ובקרביה איזה מאות קלאפטר עמוק תחת פני העליון של הארץ חפשו בבערגווערק, ומצאו תוך עובי האדמה ד' סדרים וכל אחת למעלה מחבירתה כל א' מין אדמה אחרת, ובין סדר לסדר מונחים ברואים שנתקשו ונתהוו *בתוארם לאבן אשר משם הוכיחו שהארץ נתהפכה ונחלפה פניה כבר ד' פעמים:

והברואים שבין שורת אדמה לחברתה מצאו תמיד שאותם שמונחים בשורה התחתונה שבארץ, הם בנויים בגודל ענקיי יותר מאותם שמונחים בשורה של מעלה ממנה וכמו כן אותן שמונחים בשורה השנייה, עדין יותר גדולים מאותן שמונחים בשורה השלישית וכמו כן מהשלישית להרביעית *העתיי אבל לפי גודל הברואים שבכל שורה התחתונה יותר מאותן שבשורה שלמעלה ממנה, כן יתראה שוב שלימות היופי בבניינם של הברואים שנמצאים בכל שורה עליונה, יותר מאשר יראה בבנין הברואים שנמצאים בשורה *שתחתיה:

עוד כתבו הטבעיים שיש כמה הוכחות בטבע, שהארץ קבלה פעם א' דחיפה נוראה מקרן מערבית דרומית לקרן מזרחית צפונית, אשר עי"ז נחרבו ונשדדו כל פני הארץ:

וכן מצאו בשנת אלף ותת"ז למספרם, במדינת [זיבירייען] בקצה צפון של העולם תחת הקרח הנורא אשר שם תמיד, פיל א' גדול מאד בכמו ג' או ד' פעמים מאשר מצאנו עתה, ושופי עצמותיו עתה עומדים *בצאלאנישען מוזעאום *בפעטערסבורג.

ולאשר בהמדינה הנ"ל לפי גודל קרירות התמידי השולט שם, אינו מקום גידול פילין, מזה מוכח שעל ידי דחיפה הנ"ל שקבלה הארץ, ונשדדה ונבלבלה, הוצף לשם אז הפיל זה בהמון גלים, או שפעם א' היה טבע האקלים ההוא חם, בכדי סיפוק לגדל פילין.

וכ"כ ימצאו במעמקי ההרים היותר גבוהים בארץ, חיות הים אשר נתקעו והיו לאבן, וחכם אחד חוקר טבעי קופיער שמו, כתב שמכל ע"ח מיני חיות שמצאו בתחתיות הארץ יש מהן מ"ח מינין שאינם נמצאים כלל בעולם העתיי.

וכבר ידענו מעצמות חיה ענקיי אחת שנמצאת במעמקי ארץ סביב עיר באלטימארע באמעריקא, אשר ארכה י"ז רגל, וגבהה מכפות רגליה הראשונים עד קצה כתפותיה, י"א רגל, ומכף רגליה האחרונים עד גבה, יש ט' רגל. וגם באייראפא ובהארץ געבירנע נמצא במעמקי ארץ עצמות זאת החיה, פזורים אחת הנה ואחת הנה וקראו בשם לכל מין חיה כזאת מאממוט:

וכן מצאנו מין בריאה אבניית שקראוה איגוואנאדאן שגבהה ע"ו רגל וארכה עד צ' רגל ומתוך תכונת אבריה שפטו התוכניים שמאכלה רק חציר היה. ועוד מין חיה אחרת מצאו שקראוה מעגאלאזוירוס, שהיתה רק מעט קטן איגוואנאדאן אבל היתה חיה טורפת, ואוכלת בשר. **מכל** האמור נראה ברור שכל מה שמסרו לנו המקובלים זה כמו מאות שנים, שכבר היה עולם פ"א ושוב נחרב וחזר ונתקומם זה ארבע פעמים, ושבכל פעם העולם התגלה בשלימות יתירה יותר מבתחלה, הכל התברר עכשיו בזמנינו באמת וצדק.

והתאמינו אחי שסוד הנפלא הזה נכתב באר היטיב בפרשה הראשונה שבתורתנו הקדושה דא בה כולה בה כי היא היא אם כל חי.

התבוננו רק היטיב בין אור קמטיה בראש התורה נאמר **בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ**, דתמוה אם שמים ורקיע דבר א' הן, הרי לא נברא הרקיע עד יום ב', ואם שמים דבר אחר הוא, דהיינו האויר הדק העליון הנקרא עטהער, וכמ"ש חז"ל דשמים נוטריקון אש ומים, מלמד שלקח הקב"ה אש ומים ובללן זב"ז עכ"ל, והרי כן הוא האמת האויר העליון הנ"ל ממולח מרטיבות וחמימות, אבל רקיע הוא שוב דבר אחר דהיינו האויר התחתון העשוי לנשימה, הנקרא אטמאספערע והוא עולה עד ז' וח' פרסאות מהארץ.

עכ"פ ק' למה לא נזכר בתורה שאמר הקב"ה יהי שמים כמו שצוה יהי רקיע, ואת"ל מדנתהוו מאפס, לא היה שייך על מי יצוה, עכ"פ למה לא נזכר בתורה בריאת הד' יסודות אש רוח מים עפר?

ותו כתיב והארץ היתה תהו ובוהו זה הקרא מיותר יותר לגמרי, דמי לא ידע שקודם שברא הקב"ה כל ברואי הארץ וגם אור לא הי' עדיין, א"כ פשיטא שהיה הכל תהו ובוהו וחושך.

ותו כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, זה הפסוק אין לו פי' כלל, רש"י פי' כסא כבוד המרחף, כיונה המרחפת על קנה, הנה זה הפי' שהביא רבינו יותר עמוס מהקרא עצמו. וצריך פי' לפירושו.

אמנם פה גלתה לנו תורתנו הקדושה טפח מהסוד הנפלא שזכרנו, שאין העולם פה בפעם ראשון, ושכבר נבראו הד' היסודות בהקפות הראשונות ולכן לא נזכרו בבריאה העתיי.

וזהו שסיפרה התורה, בראשית, ר"ל בהתחלות כל התחלות, **ברא אלהים את השמים** הוא העטהער, הממלא כל חלל העולם הנראה, **ואת הארץ** הוא כל כדור הארץ. אח"כ תדלג התורה על הקריות שנתהוו בסדרי העולם הקדום, שאין נפקא מינה לנו השתא בזה כלל.

אבל סיפרה לנו **והארץ היתה תהו ובוהו** וגו', ר"ל חזרה ונתהווה חריבה ושוממה, וכמ"ש בתרגום יב"ע, וארעא הוות צדיא ורקניא מבני אנשא, שכוונתו שלא נחרבה ונתבלה ממציאות לגמרי, רק שע"י רצון עליון יחשו"י, קבלה דחיפה ברוח סועה וסערה עושה דברו, ונתבלבלו סדרי הטבע הקדום באש ובמים, ונתהווה חושך ע"פ תהום.

ואמר שוב **ורוח אלהים מרחפת על פני המים** הוא הוא הרוח המחיה הכלה, הנזכר [ביחזקאל ל"ו*] כדכתיב מארבע רוחות בואי הרוח ופחי בהרוגים האלה, הוא הרוח החיים שנזכר אחר עבור הפורענות המבול, כדכתיב ויעבר אלהים רוח על הארץ וישוכו המים, הוא הרוח שנזכר אצל בריאת אדה"ר, מ"ש ויפח באפיו נשמת חיים, הוא הרוח הנזכר גם כאן ור"ל שרוח חיים התחיל לרחף ולארוג על פני המים שכיסו הארץ.

וזהו מ"ש חז"ל **כסא כבוד**, ר"ל הרוח המחיה הכל, שהוא נקרא כסא הכבוד, כי על ידו יראה כבודו של ממהקב"ה והוא הוא כח הטבע, כי טבע הוא כסא כבודו ית', התחיל לרחף על פני המים **כיונה המרחפת על קנה** ר"ל להוציא אפרוחים.

ומתחלת התורה מעתה לספר סדר הבריאה העתיי, שכל יום הי' הכנה לחבירו כמש"ל, דכמו שכל הקפת עולם התחליי, הי' הכנה להקפה שנתהווית אחריה, כמו כן בכל

הקפה עצמה היה מעשה כל יום הכנה ליום שלאחריו. והדברים ארוכים, ולקצר אנחנו צריכים בזה עכשיו, לבלי להתרחק ממטחוי הענין.

אכן הסתכלו אחי הטובים גדולת התורה ורוממותה הנפל(א)ה, השגיחו הב' הגדולה, שעתה מתחלת התורה והשקיפו על ד' תגין שעל הב' הזאת ונמסר לנו מהמקובלים שהד' תגין מרמזין שכבר ישנו העולם פה הפעם הד' (רביעית) על כל צבאיה והב' הגדולה תודיענו שהגדול שביצירה, הוא נפש האדם השכלי כבר ישנו פה פעם ב'.

ולפעד"נ שאותן הבני אדם שהיו בעולם הקדום שנקראים פראאעמיטען בל"א, ר"ל הבני אדם שהיו בעולם קודם בריאת אדם הראשון העכשוויי הן הן התתקע"ד דורות שנזכרו בשבת [דפ"ח] וחגיגה [די"ד], שהיו נבראים קודם בריאת העולם העתיי.

וצא וחשוב דלפי דברי רז"ל שם, דרש כן מדכתיב דבר צוה לאלף דור, שהיה ראוי שתנתן התורה לסוף אלף דורות הקודמין, דהיינו בתחלת העולם העתיי, שנברא בהשלמה יתירה בהשכלה ובמדות יותר מהעולם שקדמו.

והרי כל דור לפע"ד הוא ז' שנים, מטעם שמכל ז' לז' שנים העולם משתנה כמ"ש לעיל בדרשתינו, א"כ ז' אלפים שנה של העולם הקודם, הם אלף דור שזכרו חז"ל, והודיעונו כאן, שאחר שנתבערו מהעולם הדורות שבעולם הקודם כקוצים מכרם ד' צבאות, ונברא העולם מתוקן יותר, היה ראוי שתנתן התורה לאדם הראשון של העולם העתיי, כי כבר נתבשל העולם כראוי.

רק מפני שהעולם הקדום קלקלו מעשיהן ביותר, לכן קומטו בלא עת, ונגועו בעוד שהיה חסר לאלף דורות ההם כ"ו דורות והיינו בסוף תתקע"ד דורות שזכרו חז"ל אשר לפי חשבון ז' שנים לדור כמ"ש לעיל, היה חורבן העולם ההוא בשנת ששת אלפים ותתי"ח מתחלת יצירתו.

ואותן כ"ו דורות שחסרו בעולם הקודם, חזרו והושלמו מאדה"ר עד משרע"ה דהיינו י' דורות מאדם עד נח וי' דורות מנח עד אברהם וששה דורות מאברהם עד משרע"ה, שאז נתבשל ונזדקק העולם כבר יפה יפה שיהיה ראוי לקבלת התורה.

וזהו שאומר הכתוב, מעולם עד עולם אתה אל ונאמר ברוך ה' אלהי ישראל מהעולם ועד עולם. הקב"ה ברוב רחמיו, בלתי ידח ממנו נדח ולכן אותן נצוצות הקדושות שהושפעו מאלהותו ית' בעולם הקדום, כדי שע"י חפשיות הבחירה ישלימו א"ע בעצמן, אבל לבעבור שתושבי הארץ דקלקלו ונתהוו תתקע"ד דורות מקולקלין ומושחתים והובערו מהעולם, לכן ברוב רחמיו חוזר ומביאם לאותן הנשמות להעולם העתיי המתוקן ביותר שעתה יהיה להם יותר נקל להשלים א"ע בעצמן כרצונו ית' יותר מבתחלה. והיינו

דקאמר קרא הנ"ל מהעולם עד עולם אתה אל, ר"ל השגחתך ברחמיך כאב לבניו תלווינו מעולם לעולם תמיד להדריכנו במעגלי צדק. וכן כתוב כי זה אלהים אלהינו עולם ועד הוא ינהגינו עולמות, ר"ל כאב שרוצה להרגיל בנו העלם הרך, שיהרגל לילך לבדו, לכן יעמידהו לפניו במרחק קטן [היינו הזמן של הקפה א' בעולם] ויסבב בזרועותיו סביב לו שאם יט ליפול, יפול תוך זרועותיו ושוב יעמידהו מחדש במרחק כנ"ל, כך תנהגנו מעולם לעולם, ותשלימנו בכל א' מהן, שוב מעט יותר ויותר מבתחלה, כדי שבסוף כל סוף נקרב אליך.

עתה אחי נפתחו לנו חלונות אור יותר בעיקר הזה שבאמונה כבר היינו פה כולנו בעולם הקדום ונתעלמנו עם חורבן העולם ונרגיש מכמה ראיות, ששוב באנו לכאן עם לבוש גוף חדש, יותר מושלמים מבתחילה, ושוב יבא עת שאחר שנשלים פעולות היום הקצוב בעולם הזה ונתעלה מכל עין במיתהנו ושוב בעולם שיברא אחר העולם העתיי, נחזור שוב להתראות בהעולם, יותר ויותר מושלמים משל עתה, כמ"ש ויציצו מעיר כעשב הארץ וכן נאמר ואורח צדיקים כאור נוגה, שמקיף וחוזר ומקיף העולם, הולך ואור עד נכון היום הוא סוף הקפה השביעית, שהוא היובל הגדול, שישובו כל הנצוצות הקדושות להסבה הראשונה ית', בהשלמה יתירה, וזהו תכלית כל הבריאה, וזהו שאמר הכתוב עד נכון היום, כי הוא היום הגדול והנורא שזכרו אחרון הנביאים בסוף נבואתו.

אולם אם עתה בעה"ז עדיין לא נתבשל שכלינו כראוי להבין סודות חוקי התורה, וגם בכמה צדדי נוכל רק לשער בהשתערות עמומים שכבר היינו פה אבל בעולם הבא מבטיחנו האמונה הזאת שנוכל אז להציץ ולראות עם עיניים יותר בהירות ומאירות. ואם בעולם העתיי ע"י השלמת השכל יותר מבתחלה בעולם הקדום, כבר כל אדם י(ו)דע ומרגיש מה ראוי לו לעשות בחיוביו לחבירו, ומבין היטיב כל חיוביו הטבעיים. לע"ל בעולם הבא, יהיו עיניו בהירות כב' מאורות הגדולים, ועמהן יציץ גם (על) כל סודות העולם, וכל חוקי התורה בעשות ולאוין, מה יתקן ומה יקלקל(ו) לעצמו ע"י כל אלה וסוד זאת הובטח לנו, שאז בעולם הבא ההוא, נהיה יכולים להזכיר את עצמינו יפה, איך שכבר היינו פה, ומה עשינו, וכדומה וזהו אמונת תחיית המתים.

ולפע"ד זהו הפ' של הקדיש שאומרים אחר קבורה, אחר אשר טמנו את הגווייה בחמוקי מסתרי ארץ, וכדי שהרואים כל זה, לא יתיאשו מהתקוממות הגוף שוב בחיים, וגם כדי לחזק לבבות ישראל המאמינים בתחיית המתים, לכן יעמדו האבלים בעצמן, ויקראו בקול יתגדל ויתקדש שמיה רבא.

הנה ב' מילות אלו גדול וקדוש, פירושם הוא הפכי דגדול, ר"ל הוא דבר המתפשט ומתרחב, עד שגם כהויי עיניים יראוהו, אבל פ' מלת קדוש, הוא ממש בהיפך, דר"ל דבר המונזר ומופרש ונעלם מעין כל.

אמנם לפי דעת תה"ק ואמונתנו היקרה, צריך להאמין שיש בהקב"ה ב' מדות אלו דהיינו, (א) שהוא רם ונשא קדוש ונעלה מאד עד שלא ישיגו שום בריה.(ב) שאף שהוא נישא ונעלה וקדוש, אפ"ה הוא נמצא בהשגתו בכל ענייניו ועניני העולם ובענייני כל הברואים אפילו עם היותר שפלים, דלפי רוממותו ענוונותו, וכן כתוב, כי רם ה' ושפל יראה, וגבוה ממרחק יידע.

אולם אף על פי שחייבים אנחנו להאמין כך, אין אנו משיגים דבר זה בעה"ז בבירור. דאף שעולם קדושתו והעלמתו ית', ידענוהו היטב, כמ"ש כי לא יראני האדם וחי, אבל מציאותו אצלינו בכל ענייניו, ושכל מקריות האדם רק על ידו ית' הם, כמ"ש חז"ל הכל בידי שמיים וכו', זה לא נוכל להשיג בקוצר שכלינו, רק נאמין כך.

אולם עי"ז יהיה גם פח יקוש לכל חוטא כי יחשוב שכל מה שלא ישתדל בעצמו לטובת עצמו לא יוכל להשיגו, ובכל מה שישיג בעולם, יאמר אל לבו כחי ועצם ידי עשה לי החיל הזה. לכן ירדוף אחר כל עונג והרווחה לגוף, ולא יחוש אם יהיה באופן האסור או המותר.

ולכן כל חללי מעלה ומטה כולם יהללו את שם ה' וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש, ר"ל מופרש ונעלם הוא ית' בכל ג' עולמות הידועים, הארצי, והגלגליי, והמלאכיי, כולם שואלים זל"ז איה מקום כבודו, ר"ל שעם עולם רוממות והתעלמותו, אפ"ה, וכל מאמינים שהשגתו הוא ממלא כל חללי העולמות בגופו ורוחני.

וכן כתוב הנה זה עומד אחר כתלינו בהעלמה, אעפ"כ משגיח מן החלונות, ר"ל אם חלונות ההצלחה פתוחים עלינו הוא הוא המשגיח עלינו, אבל גם מציץ מן החרכים, כשהברואים שרויים באפילת הצרה, מציץ עליהם, משקיף מתוך בקע צר שבכותל שרואה ואינו נראה, כך גם ית' ישגיח אז על האדם בעין חמלה להקל צרתו ולמתק מרירותה בכל האפשרי, אבל האדם לא יראהו, ויחשוב כי אין ה' רואה עליו אז.

אולם בעולם שאחר תחיית המתים אז יתגלה כבודו, ועין בעין יראו כל בשר וישיגו אלוהותו ית', עד שחז"ל בנעימות לשונם המשילו את המעמד הצלחיי ההוא למחול (בתענית ל"א א'), שכל אחד מראה באצבעו עליו ית' לומר הנה אלהינו זה, קיווינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, שניתן לנו הבעה בהירה כזאת, ועי"ז ננצל מלילך בדרך תועה, ונשיג ג"כ יותר לנקל הצלחתינו האמיתית הנצחית.

וזהו שמבשר בעל הקדיש ואומר, יתגדל ויתקדש שמיה רבא, אשר לפע"ד אינו תפילה, רק הודעה ונטיעת נחמה לאבלי רוח ושבורי לב. ויקרא בקול, אחי אל תצטערו על שטמננו אלו האברים הקדושים לפקדון לארץ בסתר, כי כעת יאמרו ליעקב, שזה הנטמן עכשיו שוב יקום ויחיה ברווחה יתירה, כי יבוא עת שיתגדל ויתקדש, שמו יתברך, וישיגוהו הכל עין בעין ומתי יהיה זה?

בעלמא דעתיד לאתחדתא, שתתחדש כנשר נעוריה, ולאחיה מתיא בגווה ר"ל בעולם החדש ההוא, יקומו ויחיו המתים, והבריאה החדשה ההיא של הברואים, תהיה כדי לאסקאיתהון לחיי עלמא, ר"ל שעל ידי שיקומו ויחיו שוב בעולם המתוקן, יהיה נקל לברואים להתנשא ולעלות ולהתקרב בסוף כל סוף לסבות כל הסבות ית', שהוא הוא חיי כל העולמים.

וכל זה נאמר ג"כ בקדיש הפשוטי שבסוף כל תפילה, שהוא וודאי דרך תפילה, אבל נאמר גם בסגנון אחר בקדיש הפשוט ההוא ונאמר, יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דברא כרעותיה, ר"ל יהי רצון שתתפרסם מהר עוצם קדושתו והשגחתו גם בעולם המקולקל העתיי שבראו כרצונו כך [כמו שמברכת האשה שעשני כרצונו, ר"ל אף שלפי דעת האדם היה אפשר שתברא יותר נבחר, אבל כך עלה ברצונו ית' הנשגב משכל אנושין]. וזה יהיה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב וכו'.

א"כ מתורצים כל הקושיות שהקשינו בתחלת דברינו בזה העניין. דקושיא לאיזה תכלית יהיה תחה"מ, י"ל דהיינו כדי שתושלם הנפש אז ביתר שאת, והרי זה אי אפשר בעולם העתיי, מעתה שלא נתבשלה עדיין בריאת העולם כראוי, כמש"ל. שבכל הקפה יושלם העולם בהשלמה יתירה יותר מבתחלה בהגופניות ורוחניות המעורבים והמשולבים יחד, מלבד הנפילה לשניהם שגרם אדה"ר באכילת פרי עץ הדעת, וגם אי אפשר שיתהווה זה לו בעולם הרוחני אחר שימות, דשם אינו עולם העשייה, שיתקן האדם על ידי מעשיו לאור באור החיים, אבל אז בעולם החדש הבא יזדקקו הגוף והנפש, ויהיו טהורים וקדושים יותר ממה שהיה אדה"ר קודם שחטא.

ומה שהקשינו שוב וכי ישוב לחיות ע"פ האדמה למען לסבול שוב צער מיתה? זה כבר תרצו לנו חז"ל במאמר שהתחלנו בו דרשתינו זו, אולם בעיניהם החדודות הביטו יותר להלאה דהיינו מתחה"מ הד' לחמישי ואמרו:

צדיקים שעתיד הקב"ה להחיותן, דהיינו בתחה"מ הרביעי הסמוך, אינן חוזרין לעפרן, שנאמר קדוש יאמר לו, כל הכתוב לחיים בירושלים, מה קודש לעולם קיים אף הן לעולם קיימין.

וא"ת אותן שנים שעתיד הקב"ה לחדש בהן עולמו, דהיינו בהחרבת העולם החמישי, כדי לשוב לחדש עולמו בתחה"מ הששי, צדיקים מה הן עושין בשעת חרבן העולם ההוא הנורא:

הקב"ה עושה להם כנפיים כנשרים, זהו משל על פרידת הנפש מהגוף בלי צער כעין עליית אליהו הנביא למרום, שחזרו כל חלקי גופו ונפשו ליסוד הראשון ב"ה, וכעין שהיה פרידת הנפש מכל גוף אדם לולא שחטא אדה"ר, ומיתה כזאת כנוה חז"ל במקום אחר מיתת נשיקה, דר"ל ע"י התשוקה הרבה והעונג שיהיה להמנשק ית' ולמנושק באותה שעה, להתקרב זא"ז, לא יסבול המנושק שום צער בפרידתו.

וכך יהיה מיתת כל אדם אחר תחה"מ, אשר בשמחה וצהלה יקוו ליום פרידתם, להתעופף ולהתנשא עם כנפי להבה לשמיים בלי שום כאב וצער שנאמר על כן לא נירא בהמיר ארץ, ובמוט הרים בלב הרים.

וזהו שסיים וא"ת יש להם צער בפרידת הגוף מהנפש כמו שהוא עכשיו, ת"ל וקווי ה', ר"ל אותם המקווים אז לשוב אל ה' בשמחה, יחליפו על ידי תקוה זאת כח שהיה להם בעולם החמישי עם כח אחר יותר גדול שיתהווה להם בעולם הששי, ובידעם זה, יעלו אבר כנשרים ויתנשאו לשם בעונג ובשמחה רבה, בידעם כי מיתתם אז, מביא להם חיים.

ולנחמה יותר גדולה גם להאדם העתיי, אמרו לנו הפסוקים שהקדמנו בראש דברינו באמור הנביא:

מי את ותראי, ר"ל מי את ילד אלהים שתתירא א"ע, כשתראי אנוש ימות, וכשתראה בן אדם חציר ינתן תחת רגבי אדמה.

הכי(האם) לא תכירי את עצמך ותשכח ה' עושייך, וכי ברחמיו ויכלתו וחכמתו הבלתי תכליתיים, עשך למען שתמות ותהום.

ועוד הרי כי אני ה', אשר ביכולת בלי קץ, נוטה שמיים ויוסד ארץ, וכי א"א לי לברוא גם לך שמיים חדשים וארץ חדשה? ולכן בעבור שתשכח כל אלה, תפחד מחמת המציק, דהיינו כליון חרוץ נצחיי ואיה חמת המציק? הלא בכל מקום בעולם שתראה השחתה, תראה גם כן שההשחתה ההיא היא סיבה לחיות חדש(ה).

הן אפשר שיפחידך מחשבת המות מחמת ב' דברים: (א) יסורי הפרידה בשעת מיתה (ב) אם תחשוב שאח"כ תתאפס.

אבל על הראשון אומר לך, מְהַר צֹּאֶה לְהַפְתֵּחַ (ישעיה פרק נא,יד), אין היסורי מיתה כל כל קשים כמו שתחשוב ואיך אפשר כן, והרי רק ע"י ההרגשה שבך תרגיש הייסורים,

אבל הקב"ה יסבב לבלי תצטער הרבה בעת הפרידה, ולא יאריך זמן הענוי ההוא, אבל ימהר להפתח מוסרות האגוד שבין הנפש לגוף.

ועל היראה השנית שלך, אומר לך ג"כ אל תירא כי לא ימות לשחת, לא תחוס כעב וענן ברוח, ולא יחסר לחמו וקיומו של הנפש אחר פרידתן זמ"ז, אשר תקבל הנפש לחם חוקה מבית המלך ית.

או אולי תחוש שבשעת המיתה, כשהגלים הנוראים של מחשבותיך יהוממו וירעישו בסער הפרידה, או אולי אז בהסער ההוא תשקע ותטבע נשמתך ומחשבותיך בים הבהלה ההוא.

אני בא אליך בשם ה' ואומר לך בשמו, כי אני ה', רוגע הים ומשקיטו ואלה הגלים המרעישים בסופה וסערה כמו שירצה, אני ה' אשר בעוז ידי אשקיטם מעליך.

כן יהיה בשעה מיתתך, שלא תטבע בהמון גלים ההם, וכן יהיה ג"כ בשעת מיתת העולם כולו והשחתתו שיהיה קודם תחה"מ ע"י מבול אש מים ושדוד נורא, שיקבל העולם דחיפה חזקה, והכל יאפס כרגע כדי לשוב לנוב ולהציץ לחיים חדשים יותר יפים מאשר עתה.

ה' צבאות שמו, כי הוא רבון כל המעשים אדון כל הנשמות בא"י המחזיר נשמות לפגרים מתים, ולכן חי חי הוא יודוך קהילה קדושה, וחיות והצלחה ותפורכס בזה ובבא. אמן.